

Het Vlaamse politiek gebeuren in 2004

I.	De laatste maanden van de regering-Somers	301
	A. Regering	303
	B. Vlaams Parlement	303
	C. Bestuurlijke organisatie	305
	D. Begrotingsbeleid	307
	E. Economie en werkgelegenheid	309
	F. Infrastructuur en mobiliteit	311
	G. Leefmilieu en ruimtelijke ordening	312
	H. Onderwijs	314
	I. Welzijn	316
	J. Media	318
	K. Varia	319
II.	De verkiezingen van 13 juni en de vorming van de regering-Leterme	321
	A. Kieswetgeving	321
	B. De verkiezingscampagne en de samenstelling van de kandidatenlijsten	324
	C. De verkiezingsuitslag en de regeringsvorming	327
III.	Het eerste halfjaar van de regering-Leterme	334
	A. Vlaams Parlement	334
	B. Bestuurlijke organisatie	334
	C. Begrotingsbeleid	335
	D. Economie en werkgelegenheid	338
	E. Infrastructuur en mobiliteit	339
	F. Milieubeleid en ruimtelijke ordening	341
	G. Welzijn	342
	H. Media	343
	I. Varia	343
	Bijlage: Samenstelling van de Vlaamse regering	346

Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004

Bart HAECK

Licentiaat in de Rechten
Politiek redacteur bij De Tijd

Mark DEWEERDT

Licentiaat in de Politieke Wetenschappen
Politiek redacteur bij De Tijd

De verkiezingen van 13 juni voor het Vlaams Parlement verdeelden het politieke jaar in drie grote periodes. Het eerste deel van dit overzicht beschrijft de belangrijkste gebeurtenissen tijdens de laatste maanden van het paars-groene kabinet-Somers. Het tweede deel behandelt de verkiezingscampagne, de verkiezingen en de vorming van de regering-Leterme. Het beleid dat de nieuwe vijfpartijenregering in de tweede helft van het jaar voerde, komt aan bod in deel drie.

1. De laatste maanden van de regering-Somers

De paars-groene coalitie die na de verkiezingen van 21 mei 1999 was aangetreden, nam in het laatste halfjaar van haar bestuursperiode nauwelijks nog nieuwe initiatieven en werkte vooral een lange reeks hangende zaken af, zoals blijkt uit de tientallen ontwerpen en voorstellen van decreet die het Vlaams Parlement goedkeurde. De laatste bestuursmaanden van de coalitie werden gekenmerkt door een nieuwe herschikking van de regering, ingevolge tegenstellingen in de partij Groen!, en door openlijke meningsverschillen tussen de meerderheidspartijen.

Tot ongenoegen van vooral de VLD verzette Groen! zich tegen de indiening van een ontwerpdecreet om de bepalingen van de federale wet over de eenmalig bevrijdende aangifte (EBA) van toepassing te maken op de successie- en registratierechten, twee gewestbelastingen. Hoewel minister-president Bart Somers (VLD) in het Vlaams Parlement zei (10 februari) dat er in feite geen aparte regeling nodig was, omdat de successie- en registratierechten door federale ambtenaren worden geïnd en omdat de Vlaamse overheid niet zou aandringen op de controle van

EBA-aangiftes in verband met erfenissen, droeg het uitblijven van een decreet bij tot de (rechts)onzekerheid van de ‘fiscale amnestie’.¹

De aankondiging door de VLD dat de partij de motie zou steunen waarmee de CD&V-fractie in het Vlaams Parlement een belangenconflict wenste in te roepen tegen het wetsontwerp over de invoering van migrantenstemrecht, zette kwaad bloed bij de socialisten en de groenen. Minister-vice-president Renaat Landuyt (SP.A) zei in *De Morgen* (4 februari) dat “de VLD niet alleen binnenshuis maar ook daarbuiten ruzie aan het stoken is” en dat het in die sfeer “moeilijk werken is”. SP.A-fractie leider Bruno Tobback waarschuwde dezelfde dag in *De Standaard* dat de paars-groene regering “in de gevarezone” was beland en dat Somers, “als hij niet oplet”, de paasvakantie niet zou halen. Tobback toonde zich ook misnoegd over het VLD-voorstel van decreet over de rechtstreekse verkiezing van de burgemeester, nadat de Vlaamse regering besloten had, ook al wegens interne verdeeldheid, geen ontwerp van Gemeentedecreet in te dienen in het parlement (zie I.C).

Tijdens de plenumvergadering van het Vlaams Parlement van 4 februari deelde Robert Voorhamme mee dat de SP.A-fractie een belangenconflictmotie van CD&V en de N-VA zou steunen tegen een wetsontwerp over de verhoging van het aantal magistraten bij enkele Waalse rechtbanken.² De VLD had zijn socialistische coalitiepartner verzocht dat niet te doen. Het initiatief van de SP.A werd beschouwd als een ‘antwoord’ op de VLD-steun voor de belangenconflictmotie over het migrantenstemrecht, die op de agenda van diezelfde vergadering stond. Na een schorsing van de zitting deelde de VLD mee dat premier Guy Verhofstadt telefonisch had toegezegd ook het tekort aan magistraten in Antwerpen te verhelpen. De SP.A-fractie herzag daarop haar houding en steunde uiteindelijk de motie over de Waalse rechters niet. De VLD daarentegen bleef de motie over het belangenconflict inzake het migrantenstemrecht steunen, maar door de tegenstem van de SP.A, Groen! en Spirit kreeg die niet de vereiste drievierde meerderheid.

De spanningen tussen de coalitiepartijen kwamen ook tot uiting in enkele stemmingen over voorstellen of ontwerpen van decreet. Bij de stemming over het voorstel van bijzonder decreet over de invoering van provinciale kieskringen, dat de N-VA had ingediend, onthielden de groenen zich (zie II.A). Een VLD-voorstel van decreet over het paardenwedrennen kreeg niet de steun van de SP.A, Spirit en Groen!, en werd door een ‘wisselmeerderheid’ van VLD, CD&V, Vlaams Blok en N-VA aangenomen (zie I.K). De VLD stemde op 29 april dan weer, samen met het Vlaams Blok, tegen het voorstel van energieprestatiedecreet dat de fractie nochtans mee had ondertekend. Het voorstel, dat verplicht energiezuiniger te bouwen, werd goedgekeurd met de stemmen van SP.A, Spirit, Groen! en de meeste CD&V’ers; enkele CD&V’ers en de N-VA onthielden zich. Eveneens op 29 april stond een meerderheid van VLD, SP.A, CD&V, Vlaams Blok en de N-VA te-

1. Zie in dit Jaarboek: M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004, pp. 192-193.
2. *Ibidem*, p. 204.

gen de zin van Groen! aan grote bedrijven een uitzondering toe op het gebruik van groene stroom.

A. Regering

Op 15 februari meldde de VRT-radionieuwsdienst in het 18-uurjournaal dat Ludo Sannen (Groen!) ontslag had genomen als minister van Leefmilieu, Landbouw en Ontwikkelingssamenwerking. Sannen had de beslissing van de Limburgse partijafdeling (13 november 2003) gesteund om in een kartel met de SP.A aan de regionale verkiezingen van 13 juni 2004 deel te nemen, maar die beslissing had het partijcongres twee dagen later ongedaan gemaakt. Op 10 februari had hij het nationaal partijbestuur meegedeeld geen kandidaat te zijn bij de verkiezingen van 13 juni, noch voor Groen!, noch voor een andere partij. Op 11 februari had een meerderheid van het Limburgse partijbestuur beslist toch in een kartel met de SP.A aan de verkiezingen deel te nemen.³

Het kabinet-Sannen ontkende het radiobericht en zei dat het om een gerucht ging. Groen!-voorzitter Vera Dua vroeg hem zo snel mogelijk duidelijkheid te brengen. Op 17 februari kondigde Sannen zijn ontslag uit de Vlaamse regering aan. Hij zei dat hij zich niet kon terugvinden in de onafhankelijke koers van zijn partij en dat hij voorstander bleef van de aansluiting in Limburg van Groen! bij het SP.A-Spiritkartel. Groen! wees Jef Tavernier als zijn opvolger aan. Tavernier legde op 18 februari de eed af. Hij was de negende vervanger of nieuwkomer sinds het aantreden van de paars-groene regering in de zomer van 1999.⁴ Minister-president Somers gaf in het debat na de eedaflegging in het Vlaams Parlement toe dat de vele wissels geen goed beeld gaven van de Vlaamse regering.

B. Vlaams Parlement

Controle verkiezingsuitgaven – Het decreet van 3 maart 2004 tot regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven van het Vlaams Parlement (B.S. 23 maart 2004) richtte in de schoot van het Vlaams Parlement een Vlaamse Controlecommissie voor de Verkiezingsuitgaven op en nam de aangifte- en controleregels over van de wet van 19 mei 1994 over de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Vlaamse Raad. De bijzondere wet van 13 juli 2001 had de bevoegdheid voor de controle van de uitgaven voor de regionale verkiezingen overgedragen van het federale parlement naar de respectieve regionale parlementen. Nadat het federale parlement met de bijzondere wet van 25 april 2004 die bevoegdheid had uitgebreid tot de controle van de herkomst van het campagnegeld, en de vaststelling van de regels voor de aangifte uitdrukkelijk aan

3. *Ibidem*, p. 293.

4. Van de ministers die op 13 juli 1999 beëdigd werden, deden alleen Renaat Landuyt (SP.A), Dirk Van Mechelen en Marleen Vanderpoorten (beiden VLD) de hele termijn uit.

de federale wetgever had voorbehouden, keurde het Vlaams Parlement op 5 mei een nieuw, aangepast voorstel van decreet goed. Het decreet van 7 mei 2004 houdende regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven en de herkomst van de geldmiddelen voor de verkiezing van het Vlaams Parlement (B.S. 28 mei 2004) kwam in de plaats van het decreet van 3 maart 2004 en zou voor het eerst van toepassing zijn bij de verkiezingen van 13 juni.

Reglement – Het Vlaams Parlement wijzigde op 18 februari zijn reglement om het parlamentsleden mogelijk te maken tijdens de zittingsperiode van fractie te veranderen. Voordien konden de parlamentsleden zich alleen in een fractie verenigen volgens de lijsten waarop ze verkozen waren.⁵ Door de reglementswijziging kunnen partijen die in een kartel aan de verkiezingen deelnemen, aparte fracties vormen.⁶ Volgens het gewijzigde reglement bestaat een fractie uit ten minste drie (in plaats van vijf) leden en volstaat het dat een fractie vijf (in plaats van zeven) leden telt om erkend te worden. De maatregel was voordelig voor kleine partijen, aangezien een erkende fractie recht heeft op een eigen secretariaat en op een toelage ten laste van de begroting van het Vlaams Parlement.

Het nieuwe reglement regelt ook de samenstelling en de werking van de Controlemcommissie voor de Verkiezingsuitgaven, die werd opgericht bij decreet van 3 maart 2004 (zie boven), en van de Controlemcommissie voor Regeringsmededelingen, die was opgericht bij decreet van 19 juli 2002. Doordat beide commissies niet als een gewone commissie worden beschouwd, valt de aanwijzing van de voorzitter niet onder de regel dat het voorzitterschap van de diverse commissies onder de fracties verdeeld wordt in evenredigheid tot hun getalsterkte. De andere partijen beoogden daarmee te voorkomen dat het voorzitterschap van een controlemcommissie aan een lid van het Vlaams Blok zou toevallen.

Einde zittingsperiode – Met het oog op de campagne voor de verkiezingen van 13 juni had het Uitgebreid Bureau eind 2003 beslist de werkzaamheden van het Vlaams Parlement vanaf 3 mei op te schorten en op 28 april de laatste plenaire vergadering te houden.⁷ De laatste vergaderweken waren bijzonder druk. De voorlaatste week van april stonden er 22 ontwerpen en voorstellen van decreet op de agenda, de laatste week van april niet minder dan 51.

Het Vlaams Blok slaagde er op 20 april in de behandeling van het ontwerp van decreet over de organisatie en de werking van de erkende erediensdiensten (zie I.K) dermate te vertragen, dat het niet vóór 1 mei goedgekeurd zou kunnen worden. Na de plenumvergadering van 21 april kondigde parlamentsvoorzitter Norbert

5. Krachtens die bepaling waren de parlamentsleden die na het uiteenvallen van de Volksunie naar de N-VA respectievelijk Spirit waren gegaan, formeel lid gebleven van de VU&ID-fractie.
6. Na de verkiezingen van 13 juni zouden CD&V en de N-VA van die mogelijkheid gebruik maken. De SP.A en Spirit zouden één fractie vormen.
7. Anders dan de Kamer en de Senaat wordt een regionaal parlement niet enkele weken vóór maar op de dag van de vernieuwing ontbonden.

De Batselier (SP.A) aan dat het Vlaams Parlement ook op 5 mei zou bijeenkomen om over het ontwerpdecreet te stemmen.

Vlaamse grondwet – Parlementsvoorzitter De Batselier stelde op 12 mei een *Handvest voor Vlaanderen* voor. Al op 11 juli 2002 had hij de afkondiging van een ‘Vlaamse grondwet’ in het voorzicht gesteld en op 16 december van dat jaar een ontwerp van *Handvest* bekendgemaakt, dat hij als discussietekst aan de fracties en alle belangstellenden zou voorleggen.⁸ Volgens De Batselier had een 200-tal organisaties en particulieren gereageerd, maar hadden alleen de SP.A en Spirit de geamendeerde tekst van zijn *Handvest* goedgekeurd. Hij sprak de hoop uit dat alle “democratische” partijen zich na de verkiezingen alsnog achter de tekst zouden scharen, maar na 13 juni werd van het initiatief niets meer gehoord.

C. Bestuurlijke organisatie

Hervorming administratie – In de periode januari-mei werden in het kader van de hervorming van de administratie, het zogenaamde project Beter Bestuurlijk Beleid (BBB), 61 verzelfstandigde agentschappen opgericht die in de nieuwe administratieve structuur belast zouden worden met de uitvoering van het beleid. Bij decreet werden 13 extern verzelfstandigde agentschappen (EVA’s) opgericht, onder meer De Lijn, de VDAB, het Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen, de Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteits- en Gasmarkt en het Vlaams Agentschap voor Geestelijke Gezondheidszorg, alsook 10 intern verzelfstandigde agentschappen (IVA’s) met rechtspersoonlijkheid, onder meer Kind & Gezin, Toerisme Vlaanderen, Bloso, het Instituut voor Innovatie door Wetenschap en Techniek (IWT), het Vlaams Agentschap Ondernemen en het Vlaams Zorgfonds. Bij besluit richtte de regering 21 IVA’s zonder rechtspersoonlijkheid op, onder meer Kunsten er Erfgoed, het Agentschap voor Overheidspersoneel, het Agentschap voor Wegen en Verkeer, het Agentschap voor Waterwegen en Zeewezen, het Vlaams Energieagentschap, het Onderwijsdienstencentrum, de Vlaamse Belastingdienst en de Studiedienst van de Vlaamse regering.

Op 29 april keurde het Vlaams Parlement het derde en laatste van de ontwerpdecreten goed die de grondslag vormen van de bestuurlijke hervorming.⁹ Het decreet van 7 mei 2004 houdende regeling van de begrotingen, de boekhouding, de controle van de subsidies en de controle door het Rekenhof (B.S. 30 juni 2004),

8. M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2002, *Res Publica*, 2003, 2-3, p. 433.
9. Het Vlaams Parlement had in 2003 al twee van de drie ontwerpdecreten aangenomen die de grondslag vormen van de bestuurlijke hervorming. Het kaderdecreet Bestuurlijk Beleid regelde de organisatie van de administratie in dertien homogene beleidsdomeinen. Het tweede decreet had alle bestaande adviesraden vervangen of omgevormd tot één strategische adviesraad per beleidsdomein. Zie M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 314-316.

Bart Haeck en Mark Deweerdt

gewoonlijk het comptabiliteitsdecreet genoemd, verankerde de basisbeginselen van de bestuurlijke hervorming in alle procedures met financiële implicaties.

Op 23 april keurde de Vlaamse regering een nota goed over de “globale consolidatie” van de hervorming. Het ging om onder meer de vaststelling van de dertien beleidsdomeinen en van de missie en taakstelling van de departementen en agentschappen; de organogrammen van de dertien ministeries (één per beleidsdomein); de beleidsdomeinoverschrijdende afstemming; de herstructurering van het adviesstelsel; de uitwerking van organisatieboeken en een administratieve gids van de Vlaamse overheid. Minister-president Somers zei dat het de bedoeling was dat de hervorming van de administratie tegen de verkiezingen van 13 juni zodanig ver gevorderd zou zijn, dat ze onomkeerbaar zou zijn.

Openbaarheid van bestuur – Het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur (B.S. 1 juli 2004) harmoniseerde de regels voor de actieve en de passieve openbaarheid van bestuur in Vlaanderen. Het kwam in de plaats van het decreet van 18 mei 1999 dat de openbaarheid van bestuur regelde voor de Vlaamse overheid en de wet van 12 november 1997 over de openbaarheid van bestuur in de gemeenten en de provincies. Het decreet is van toepassing op het Vlaams Parlement, de diensten en instellingen van de Vlaamse overheid, de provincies, de gemeenten, de OCMW’s en de intercommunale verenigingen. Ze moeten de bevolking systematisch, correct, evenwichtig en op verstaanbare wijze voorlichten over hun beleid, regelgeving en dienstverlening. De Vlaamse regering moet bij elk ministerie een communicatieambtenaar aanstellen. Ook de provincieraad, de gemeenteraad en de OCMW-raad moeten een communicatieambtenaar aanstellen. De bestuursinstanties moeten aan iedere burger die erom verzoekt, de gewenste bestuursdocumenten openbaar maken door er inzage in te verlenen, er uitleg over te verschaffen of er een afschrift van te overhandigen. De aanvraag kan per brief, per fax of per e-mail worden gedaan. Van de openbaarheid van bestuursdocumenten kan worden afgeweken indien het gaat om documenten die niet af of onvolledig zijn en ter wille van de geheimhoudingsplicht, het geheim van de beraadslaging en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

Klokkenluiders – Met het decreet van 7 mei 2004 houdende wijziging van het decreet van 7 juli 1998 houdende instelling van de Vlaamse Ombudsdienst [...] (B.S. 11 juni 2004) gaf het Vlaams Parlement met ingang van 1 januari 2005 een betere bescherming aan zogenaamde klokkenluiders, ambtenaren die nalatigheden, misbruiken en misdrijven bij de overheid rapporteren. Een klokkenluider die dat wenst, kan onder de speciale bescherming van de ombudsman worden geplaatst. Het decreet was een direct gevolg van onthullingen van ambtenaren van de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij over onregelmatigheden in hun instelling.¹⁰

10. *Ibidem*, pp. 341-342.

Gemeentedecreet – De Vlaamse regering werd het tijdens haar vergadering van 30 januari niet eens over de vraag of ze de ontwerpen van Gemeentedecreet¹¹ en van Provinciedecreet die minister van Binnenlandse Aangelegenheden Paul Van Grembergen (Spirit) had voorbereid nog bij het Vlaams Parlement zou indienen. De meest in het oog springende maatregel van het ontwerp van Gemeentedecreet was de rechtstreekse verkiezing van de burgemeester. De VLD, die daar voorstander van was, wilde de twee ontwerpen nog voor de verkiezingen van 13 juni goedkeuren. Groen! koppelde het ontwerp van Gemeentedecreet aan de indiening van een ontwerp van Kiesdecreet dat, zoals in het aanvullend Vlaams regeerakkoord van 9 juli 2001 was afgesproken, het stelsel-Imperiali zou vervangen door het systeem-D'Hondt, dat voordeliger is voor kleine partijen. De SP.A, die met interne tegenstand tegen de rechtstreekse burgemeestersverkiezing te kampen had, zei het niet opportuun te vinden de ontwerpdecreten in een verkiezingsgevoelige periode op de politieke agenda te zetten. De daaropvolgende weken vond de regering evenmin een consensus. De twee ontwerpdecreten werden als gevolg daarvan niet bij het parlement ingediend.

André Denys deelde op 2 maart mee dat hij namens de VLD-fractie een voorstel van decreet zou indienen om alsnog de rechtstreekse verkiezing van de burgemeester in te voeren. Het voorstel werd wel ingediend maar voor de verkiezingen van 13 juni niet behandeld.

D. Begrotingsbeleid

Rekeningen 2001 – *De Tijd* meldde op 7 januari dat het Rekenhof weigerde de rekeningen van de Vlaamse overheid over 2001 goed te keuren. Het boekhoudsysteem dat sinds oktober 2001 in gebruik was, bleek niet volledig betrouwbaar, zei het Rekenhof, waardoor het onmogelijk was om op een behoorlijke manier de uitvoering van de begroting op te volgen. Ook de balans kon niet op een degelijke manier worden onderzocht. Minister van Begroting Dirk Van Mechelen (VLD) zei op 28 januari in de commissie voor Financiën en Begroting van het Vlaams Parlement dat de regering een nieuw ontwerp van algemene rekeningen over 2001 had ingediend bij het Rekenhof, maar eind 2004 was dat nog altijd niet goedgekeurd. Ook de rekeningen over 2002 en 2003 waren eind 2004 nog niet goedgekeurd.¹²

Begroting 2003 – CD&V-volksvertegenwoordiger Luc Van den Brande pakte op 26 februari met cijfers uit, waaruit bleek dat de Vlaamse regering in 2003 217 miljoen euro van de dotatie aan de openbarevervoersmaatschappij De Lijn niet had uitgekeerd. Uit een rapport dat het Rekenhof op verzoek van Van den Brande had opgesteld, bleek dat De Lijn op 30 december 2003 bij de KBC-bank een krediet van

11. *Ibidem*, p. 319.

12. De Vlaamse regering was er in 1998 in geslaagd de achterstand bij het opmaken van de rekeningen weg te werken. Sinds dat jaar had het Rekenhof de rekeningen van het voorgaande jaar vóór 30 juni, de wettelijk voorgeschreven termijn, kunnen goedkeuren.

Bart Haeck en Mark Deweerdt

217 miljoen euro had opgenomen, met als onderpand een verklaring van de Vlaamse overheid over de toegezegde, nog niet betaalde dotatie voor 2003. Nadat de Vlaamse overheid de achterstallige dotatie had uitgekeerd, betaalde De Lijn op 17 januari de 217 miljoen euro terug, samen met de verschuldigde intrest van 291.000 euro. CD&V verweet de Vlaamse regering de betaling van de dotatie naar 2004 te hebben doorgeschoven om de rekening over 2003 op te smukken. Minister Van Mechelen zei dat alles wettelijk was verlopen en dat die procedure niet uitzonderlijk was. Volgens de begrotingsregels mocht de dotatie in 2004 betaald worden.

Van den Brande zei op 9 maart in de commissie voor Financiën en Begroting van het Vlaams Parlement dat CD&V het Rekenhof verzocht had te onderzoeken of de Vlaamse regering in 2002, 2003 en 2004 systematisch betalingen aan Vlaamse instellingen had doorgeschoven. Hij erkende dat de gang van zaken bij De Lijn “technisch correct en wettelijk” was, maar bleef de praktijk “onfatsoenlijk” noemen.

Begroting 2004 – De Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) uitte op 26 januari grote twijfels over de haalbaarheid van de Vlaamse begroting van 2004. Volgens de SERV waren voor 373 miljoen euro correcties nodig om de begrotingsdoelstelling – een financieringsoverschot van 527 miljoen euro – te halen.

De Vlaamse regering deed, wegens het naderende einde van haar bestuursperiode, begin maart slechts een beperkte begrotingscontrole. Aan de inkomstenzijde werd niets gewijzigd, aan de uitgavenzijde werd de conjunctuurprovisie vrijgegeven. Volgens de regering was het duidelijk dat de economie aantrok en waren alle conjunctuuranalisten het erover eens dat die groei zou aanhouden, zodat het niet nodig was de conjunctuurreserve te behouden. Van de vrijgekomen 40,6 miljoen euro ging 20 miljoen euro naar de gehandicaptensector, waaraan de Vlaamse regering op 5 december 2003 beloofd had het probleem van de trage betaling van achterstallige sommen op te lossen.¹³ 10 miljoen euro ging naar de TBS-55-regeling in het hoger onderwijs, de ‘terbeschikkingstelling voorafgaand aan het pensioen’. Het VRT-pensioenfonds kreeg 9,6 miljoen euro extra. De Vlaamse regering had in 2003 vermoed dat de Franstalige openbare omroep RTBF zijn pensioenverplichtingen doorschoof naar de federale overheid en had daarom hetzelfde gedaan. Nadien bleek dat de Franse Gemeenschap wel degelijk de pensioenlasten betaalde, zodat de Vlaamse regering ook de VRT-pensioenen voor haar rekening moest nemen.

Leegstandsheffing – Met het decreet van 7 mei 2004 houdende wijziging van het decreet van 22 december 1995 [...] (B.S. 5 augustus 2004) wijzigde het Vlaams Parlement de bepalingen in de Vlaamse Wooncode over de bestrijding van leegstand en verkrotting. De leegstandsheffing was in 1996 ingevoerd, maar veroorzaakte veel problemen. Elk jaar werd tegen 60 tot 70% van de aanslagbiljetten bezwaar aangetekend. Het decreet van 7 mei 2004 beoogde de knelpunten weg te werken.

13. M. DEWEERDT, *a.w.*, p. 337.

In principe blijft de Vlaamse overheid een belasting op de leegstand van woningen heffen. Gemeenten die een planregister, een vergunningenregister en een inventaris van onbebouwde percelen hebben, kunnen vrijstelling van de gewestbelasting krijgen en een eigen leegstandsheffing invoeren, die minimaal gelijk moet zijn aan die van de Vlaamse overheid. De procedure werd klantvriendelijker gemaakt.

Om aan te geven dat er een cesuur kwam, werd in 2004 en 2005 geen leegstandsheffing opgelegd op de woningen die in 2002 respectievelijk 2003 op de inventaris van leegstaande en/of verkrotte gebouwen stonden, zodat in 2006 met een nieuwe inventaris en een schone lei begonnen zou kunnen worden. Het decreet pakte ook huisjesmelkerij harder aan. De boete voor eigenaars die een krotwoning verhuren, werd vervijfvoudigd, met een maximum van 50.000 euro.

Verkoop participaties – Op 3 maart bood het consortium Händel 117 miljoen euro voor het belang van 25,9% van de Vlaamse overheid in de Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening (VMW). Händel, een consortium van drie intercommunale verenigingen (TMVW, Interelectra en WVEM), was van plan de VMW op te splitsen in vier autonome bedrijven. De top van de VMW was het bod vijandig gezind en deed een tegenbod van 120 miljoen euro op de eigen aandelen. De Vlaamse regering zou pas na de verkiezingen reageren op de twee biedingen.

De Tijd meldde op 1 juni dat de geplande verkoop van de meerderheidsparticipatie van de Vlaamse overheid in het milieubedrijf Indaver niet meer zou gebeuren voor de verkiezingen van 13 juni. Nadien ging de verkoop evenmin door.

E. Economie en werkgelegenheid

Begeleiding en controle werklozen – Op 5 maart keurde de Vlaamse regering een plan goed van minister van Werkgelegenheid Renaat Landuyt (SP.A) over een betere begeleiding van werklozen. Het sloot aan bij de beslissing van de federale regering, op de bijzondere ministerraad in Gembloers (18-19 januari), de controle op de werkbereidheid van werklozen te verscherpen.¹⁴ Begin februari hadden de drie gewesten met federaal minister van Werk Frank Vandenbroucke een akkoord gesloten over hun medewerking aan de verscherpte controle en over een betere begeleiding van werkzoekenden. De Vlaamse regering had zich daartoe al geëngageerd op de Ondernemingsconferentie van eind 2003 en besliste daarvoor 33 miljoen euro uit te trekken in de begroting van 2004.

Landuyt kondigde op 5 maart aan dat de VDAB er 108 voltijdse personeelsleden bij zou krijgen om de werkzoekenden beter te begeleiden. Voor de langdurig werklozen, die vanaf hun vierde jaar werkloosheid stelselmatig zouden worden uitgenodigd voor een gesprek, zouden er 3.000 extra opleidingen en 800 nieuwe werkervaringsplaatsen komen.

14. Zie in dit Jaarboek: M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004, pp. 135-137.

Bart Haeck en Mark Deweerdt

Op 5 mei kwam het tot een conflict tussen de vakbonden en de werkgeversorganisaties over de begeleiding van werklozen. De bonden waren het er niet mee eens dat de VDAB een deel van de begeleidingstrajecten zou uitbesteden aan privé-bedrijven. In het beheerscomité van de VDAB blokkeerden ze de uitbesteding van 6.000 begeleidingsopdrachten. De werkgeversorganisaties steunden de uitbesteding. De Vlaamse regering en de sociale partners probeerden het conflict op 24 mei tijdens een informele ontmoeting te ontmijnen. De Vlaamse regering bevestigde haar principiële beslissing een deel van de begeleiding uit te besteden. De sociale partners maakten de afspraak in juni opnieuw samen te komen, maar in 2004 werd geen akkoord over de uitbesteding gevonden.

Handvest werkzoekende – Het decreet van 30 april 2004 betreffende het Handvest van de werkzoekende (B.S. 13 juli 2004) beschermt persoonlijke gegevens van werkzoekenden voor verdere verspreiding en stelt een klachtenprocedure in. Het geeft de werkzoekende inzage in zijn sollicitatiedossier bij de VDAB, beperkt medische tests en verbiedt kantoren voor arbeidsbemiddeling genetische tests af te nemen van werkzoekenden.

Flanders DC – Met een interregionale conferentie, op 19 februari in Leuven, waarop vertegenwoordigers van tien regio's nagingen hoe creativiteit en ondernemerschap hun concurrentiepositie kunnen versterken, bracht minister van Economie Patricia Ceysens (VLD) 'Flanders District of Creativity' (Flanders DC) op gang. Met het project wilde de regering Vlaanderen de sprong doen maken naar de creatieve economie, zoals Flanders Technology International in de jaren 1980 Vlaanderen aansluiting had doen vinden bij de technologische innovatie. Op 7 mei richtte de Vlaamse regering de vzw Flanders DC op, een 'kennislab' voor creatieve economie.

Sociaal-economisch overleg en advies, en streekontwikkeling – Met drie decreten dd. 7 mei werd de organisatie van het sociaal-economische overleg en advies en de streekontwikkeling hervormd.

Het decreet van 7 mei 2004 inzake de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (B.S. 25 augustus 2004), dat in de plaats kwam van het decreet van 27 juni 1985, bevestigde de opdracht van de SERV als sociaal-economisch overlegorgaan van de representatieve organisaties van de werknemers, de werkgevers, de middenstand en de landbouw, en gaf de SERV, in het kader van de hervorming van de Vlaamse administratie, tevens het statuut van strategische adviesraad voor het beleidsdomein economie, tewerkstelling en toerisme.

Het decreet van 7 mei 2004 betreffende het statuut, de werking, de taken en de bevoegdheden van de erkende regionale samenwerkingsverbanden, de sociaal-economische raden van de regio en de regionale sociaal-economische overlegcomités (B.S. 25 augustus 2004), verving de subregionale tewerkstellingscomités en de streekplatforms door nieuwe regionale instellingen. Volgens het decreet kunnen twee of meer gemeenten uit eenzelfde provincie en de betrokken provincie een door de Vlaamse overheid erkend regionaal samenwerkingsverband (ERSV) oprichten. In heel Vlaanderen kunnen er ten hoogste 15 ERSV's zijn. De raad van

bestuur van een ERSV bestaat uit vertegenwoordigers van de werkgevers-, middenstands- en landbouworganisaties, de vakbonden en de betrokken gemeenten. Binnen elk ERSV worden één of meer sociaal-economische raden van de regio (SERR) ingericht, die tot taak hebben advies te verlenen over economische of werkgelegenheidsaangelegenheden. Binnen elk ERSV worden eveneens één of meer regionale sociaal-economische overlegcomités (Resoc) ingericht. Een Resoc is bevoegd voor het overleg tussen de sociale partners, de gemeentebesturen en het provinciebestuur inzake sociaal-economische streekontwikkeling, voor het overleg over alle bovenlokale en lokale beleidsaangelegenheden die een sociaal-economische dimensie hebben en voor de verstrekking, op verzoek van de Vlaamse regering, van beleidsvoorbereidend advies inzake de sociaal-economische streekontwikkeling. In een Resoc vindt eveneens het overleg plaats tussen de overheden en instellingen die binnen zijn werkgebied bevoegd zijn voor de sociaal-economische streekontwikkeling.

Het decreet van 7 mei 2004 houdende vaststelling van het kader tot oprichting van de provinciale ontwikkelingsmaatschappijen (B.S. 25 augustus 2004) bepaalt dat elke provincie een provinciale ontwikkelingsmaatschappij (POM) kan oprichten, die het instrument is waarmee de provincie haar sociaal-economisch beleid uitvoert. De POM draagt bij tot de bevordering van de sociaal-economische ontwikkeling van het werkgebied, meer bepaald door de ondersteuning en uitvoering van de sociaal-economische projecten, en moet de provinciale sociaal-economische strategie via ontwikkeling, uitvoering en begeleiding van projecten onderbouwen. De POM kwam in de plaats van de (provinciale) GOM (gewestelijke ontwikkelingsmaatschappij), waarvan de beleidsvoorbereidende rol naar de Resoc en de SERR werd overgeheveld.

F. Infrastructuur en mobiliteit

Luchthaven Deurne – Voka, het Vlaams netwerk van ondernemingen, klaagde er op 16 januari over dat de Vlaamse regering terugkwam op eerdere afspraken over de verdeling van de kosten voor de modernisering van de luchthaven in Deurne. De Vlaamse regering had er op 19 juli 2002 mee ingestemd de Krijgsbaan in een tunnel te brengen, om het gebruik van de start- en landingsbaan te optimaliseren, op voorwaarde dat de privé-sector de helft van de geraamde kostprijs (28,6 miljoen euro) zou dragen. In 2003 had de Hoge Raad voor de Diamant toegezegd samen met een consortium van particuliere ondernemingen 14,3 miljoen euro in te brengen voor de financiering van het project. De Haven van Antwerpen en de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij Antwerpen zouden samen 6,25 miljoen euro investeren. Voka beweerde dat de Vlaamse overheid besloten had de bijdrage van de Haven en de GOM in mindering te brengen van haar eigen aandeel in het project, waardoor de privé-investeerders 6,025 miljoen euro meer zouden moeten betalen.

Minister van Ruimtelijke Ordening Van Mechelen verdedigde zich op 21 januari in het Vlaams Parlement. Hij zei dat de Vlaamse overheid behalve een

kapitaalparticipatie (8,05 miljoen euro), ook 9 ha bedrijventerreinen inbracht (3,15 miljoen euro), tien jaar lang een dotatie aan de luchthaven zou geven (34 miljoen euro in totaal), gronden had gekocht (0,2 miljoen euro) en de infrastructuur voor die gronden had betaald (1,73 miljoen euro). Volgens Van Mechelen betaalde de Vlaamse overheid 53,6 miljoen euro van de investeringen in de luchthaven van Deurne, 79% van het totaal. Van Mechelen en Voka-voorzitter Ludo Verhoeven legden het geschil op 22 januari bij.

De drie consortia die kandidaat waren om 8,05 miljoen euro te investeren in de luchthaven van Deurne kregen tot 9 maart in plaats van 9 februari de tijd om een projectvoorstel in te dienen. De Vlaamse regering, de Hoge Raad voor de Diamant, de GOM Antwerpen en het Antwerpse Havenbedrijf sloten op 18 mei een principeovereenkomst over de financiering van de uitbouw van de luchthaven. De keuze van het consortium werd pas na de verkiezingen van 13 juni genomen (zie III.E).

Op 16 mei werd bekend dat de Europese Commissie een onderzoek was begonnen over de zakenluchthaven in Deurne. Ze wilde nagaan in welke mate een toename van het lucht- en grondverkeer schade zou toebrengen aan het milieu. Het onderzoek kwam er op verzoek van Europees parlementslid Bart Staes (Groen!).

Deurganckdok – Met twee decreten van 13 februari 2004 (B.S. 23 februari 2004) respectievelijk 29 april 2004 (B.S. 25 mei 2004) bekrachtigde het Vlaams Parlement, conform het zogenaamde Nooddecreet van 14 december 2001, telkens vier nieuwe stedenbouwkundige vergunningen voor de aanleg van het Deurganckdok.

G. Leefmilieu en ruimtelijke ordening

Erfgoedlandschappen – Het decreet van 13 februari 2004 houdende maatregelen tot behoud van erfgoedlandschappen (B.S. 18 maart 2004) vulde het decreet van 16 april 1976 over de landschapszorg aan, door de Vlaamse regering de bevoegdheid te geven een landschap dat van algemeen belang is wegens zijn natuurwetenschappelijke, historische, esthetische, sociaal-culturele of ruimtelijk-structurende waarde aan te wijzen als ‘ankerplaats’, die bij de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen of plannen van aanleg mee de basis vormt voor de aanduiding van erfgoedlandschappen. Volgens minister van Cultuur Paul Van Grembergen (Spirit) was het de bedoeling op termijn 220.000 ha waardevolle landschappelijke plaatsen als ankerplaats aan te wijzen.

Vereenvoudiging milieuregelgeving – Het decreet van 6 februari 2004 tot wijziging van het decreet van 5 april 1995 [...] (B.S. 9 maart 2004) vereenvoudigde de milieuregelgeving door aan genoemd decreet een titel ‘Algemene, sectorale en integrale milieuvorwaarden’ toe te voegen. De decreetswijziging gaf de Vlaamse regering de mogelijkheid voor inrichtingen of activiteiten die enkel een beperkte milieuverstoring of een milieuverstoring met een homogeen karakter kunnen veroorzaken, integrale milieuvorwaarden uit te vaardigen. Integrale milieuvorwaarden bestaan uit een sluitend geheel van voorschriften die beogen alle vor-

men van milieuverstoring die de betrokken inrichtingen en activiteiten kunnen veroorzaken, te voorkomen en te beperken, en in voorkomend geval ongedaan te maken. Een bedrijf hoeft daardoor niet langer de meer dan duizend pagina's dikke milieuregelgeving (Vlarem II) te raadplegen. Bedrijven waarop de 'integrale voorwaarden' van toepassing zijn, hoeven niet langer een milieuvergunning te hebben, maar melden dat ze met een bepaalde activiteit beginnen. Het nieuwe systeem werd eerst in twee proefsectoren ingevoerd: de schrijnwerkerijen en de garages.

Met het decreet van 6 februari 2004 tot wijziging van de regelgeving betreffende het meedelen van milieu-informatie en tot opheffing van het systeem van de stilzwijgende milieuvergunning (B.S. 20 februari 2004) legde het Vlaams Parlement de basis voor de invoering van een 'uniek milieuloket' en een 'uniek milieuformulier', door de Vlaamse regering de mogelijkheid te geven de verstrekking van milieugegevens te laten gebeuren door middel van een integraal milieujaarverslag en de instelling aan te wijzen waarbij dat verslag moet worden ingediend. Het integrale milieujaarverslag werd ingevoerd bij besluit van 2 april 2004. Bij besluit van 7 januari 2005 werd de Vlaamse Milieumaatschappij aangewezen als 'uniek milieuloket' waarbij de aangifte moet worden ingediend. Hetzelfde decreet schafte de zogenaamde stilzwijgende milieuvergunning af.¹⁵ Het Europees Hof van Justitie had de Belgische Staat, als vertegenwoordiger van de Vlaamse overheid, veroordeeld voor de stilzwijgende vergunningsregeling.

Forfaitaire huisvuilbelasting – De oppositiepartijen CD&V en Vlaams Blok hielden de goedkeuring tegen van de afschaffing van de gemeentelijke forfaitaire huisvuilbelasting. Door op 30 maart in de commissie voor Leefmilieu van het Vlaams Parlement een hoorzitting te vragen, kon het ontwerpdecreet daarover niet meer vóór de verkiezingen worden goedgekeurd. Steve Stevaert (SP.A) had de afschaffing voorgesteld toen hij in 2002 minister-vice-president van de Vlaamse regering was.

Mestbeleid – Op 7 april meldde *De Tijd* dat 4.005 veehouders een aanslagbiljet zouden krijgen voor de 'superheffing nutriëntenhalte', een boete voor de overschrijding van de toegelaten mestproductie voor het jaar 2002. Het ging om in totaal 6,8 miljoen euro. Door de talrijke bezwaren en de herziening van het mestquotum van honderden bedrijven had de inning een jaar vertraging opgelopen. De Boerenbond protesteerde tegen de heffing. Minister van Leefmilieu Jef Tavernier beloofde uitstel van betaling te verlenen aan de landbouwers die bezwaar aantekenden tegen de boete, maar wees een algemene intrekking van de eerste superheffing af, zoals de Boerenbond vroeg.

15. Onder een stilzwijgende milieuvergunning werd verstaan: de vergunning die geacht werd te zijn toegekend aan een bedrijf dat binnen de voorgeschreven termijn geen antwoord had gekregen op het beroep dat het had ingesteld, wanneer een aangevraagde vergunning niet binnen de voorgeschreven termijn was toegekend en daarom geacht werd te zijn geweigerd.

H. Onderwijs

Participatiedecreet – Het Vlaams Parlement keurde op 1 april het ontwerpdecreet goed over de betrokkenheid bij het schoolbeleid in het basis- en secundair onderwijs van ouders, leerlingen, leerkrachten en de lokale gemeenschap. Met de steun van de twee andere oppositiepartijen, het Vlaams Blok en de N-VA, had CD&V zich door de indiening van amendementen waarover het advies van de Raad van State werd gevraagd, lange tijd tegen het ontwerpdecreet verzet, hoofdzakelijk omdat de inrichtende macht niet in de schoolraad vertegenwoordigd zou zijn. Nadat de meerderheidsfracties de advies- en overlegfunctie van de schoolraad enigszins hadden beperkt, gaf de CD&V-fractie haar verzet op.

Volgens het decreet van 2 april 2004 betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad (B.S. 6 augustus 2004) moet elke basis- en secundaire school een schoolraad hebben met vertegenwoordigers van ouders, leerlingen (enkel in het secundair onderwijs), leerkrachten en de lokale gemeenschap. De inrichtende macht is verplicht het advies van de schoolraad te vragen voor het studietoelaanbod, het aangaan van samenwerkingsverbanden met andere inrichtende machten, de opstapplaatsen en de busbegeleiding, het nascholingsbeleid en de bepaling van het profiel van de schooldirecteur. Als de inrichtende macht het advies niet volgt, moet ze dat motiveren. De inrichtende macht moet overleggen met de schoolraad over het schoolreglement, de lijst van bijdragen die aan ouders kunnen worden gevraagd, het schoolwerkplan, het beleidsplan tussen de school en het Centrum voor Leerlingenbegeleiding, de buitenschoolse activiteiten, de duur van stages van leerlingen en het welzijns- en veiligheidsbeleid van de school. Voorts gaf het decreet de ouder-, leerlingen- en pedagogische raden een officieel statuut.

Vreemde talen – Bij decreet van 7 mei 2004 houdende wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997 [...] (B.S. 15 oktober 2004) werd het leergebied Frans vanaf 1 september 2004 verplicht in het vijfde en zesde jaar van het gewoon lager onderwijs.¹⁶ Taalinitiatie in het Frans en een andere taal dan het Nederlands kan in het onderwijsaanbod van het gewoon basisonderwijs worden opgenomen. Het decreet kwam tegemoet aan het verzoek van de Europese staats- en regeringsleiders, op een topconferentie in maart 2000, het talenonderwijs in de EU te verbeteren.

Gelijke onderwijskansen – Het decreet van 30 april 2004 tot wijziging van het decreet van 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I (B.S. 29 juni 2004) voerde een uitzondering in op de regel dat een school in principe geen leerlingen kan weigeren en de leerlingen moet inschrijven in de volgorde waarin zij zich aanbieden. Het gaf ouders van wie een kind ingeschreven is in een bepaalde

16. Op enkele uitzonderingen na hadden alle scholen in Vlaanderen al Frans op het programma van het vijfde en zesde leerjaar.

school voorrang bij de inschrijving van de andere kinderen van het gezin in dezelfde school, tenzij de school volzet is.

Het decreet van 7 mei 2004 betreffende het Nederlandstalig onderwijs in Brussel-Hoofdstad (B.S. 9 november 2004) voerde een soortgelijke voorrang in voor Vlaamse ouders in Brussel. Nederlandstalige scholen kunnen daar voorrang geven aan kinderen van wie de thuistaal Nederlands is, tot 27% van het maximumaantal leerlingen is ingeschreven.

Hoger onderwijs – In het kader van de zogenaamde Bologna-hervorming van het hoger onderwijs¹⁷ stemde het Vlaams Parlement op 1 april in met het verdrag van 3 september 2003 tussen de Vlaamse Gemeenschap en het Koninkrijk der Nederlanden over de accreditatie van opleidingen in het Vlaamse en het Nederlandse hoger onderwijs. Het goedkeuringsdecreet van 2 april 2004 werd op 18 mei in het *Belgisch Staatsblad* gepubliceerd. Het verdrag voorziet in de oprichting van een gemeenschappelijk accreditatieorgaan en in de gelijkwaardigheid van de erkende opleidingen in Vlaanderen en Nederland.

Met het decreet van 30 april 2004 betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen en houdende dringende hogeronderwijsmaatregelen (B.S. 12 oktober 2004) versoepelde het Vlaams Parlement de leerwegen in het hoger onderwijs. Het studiejaarsysteem werd, met ingang van het academiejaar 2005-2006, vervangen door een studiepunten- of creditsysteem. Op basis van clusters van opleidingsonderdelen, die uit één of meer vakken bestaan en waaraan een studiepuntenwaarde is verbonden, kunnen studenten een eigen leertraject ontwerpen.¹⁸ Door de versoepeling kan een deel van de opleiding via afstands- en avondonderwijs worden gevolgd, en wordt de overstap tussen hogescholen en universiteiten makkelijker. Op verzoek van de meeste universiteiten en hogescholen besliste de Vlaamse regering bij besluit van 14 juli 2004 dat de bepaling uit het decreet dat studenten geslaagd zijn voor een opleidingsonderdeel wanneer ze 10 (in plaats van 12) op 20 halen, al vanaf het academiejaar 2004-2005 zou ingaan.

Aansluitend bij het zogenaamde flexibiliseringsdecreet werd de studietoelage in het hoger onderwijs, die gebonden was aan een studiejaar, bij decreet van 30 april 2004 betreffende de studiefinanciering en studentenvoorzieningen in het hoger onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap (B.S. 28 juli 2004) vervangen door een studiefinancieringskrediet, dat gekoppeld is aan studiepunten. Een student kan een krediet krijgen voor twee bacheloropleidingen en één masteropleiding, als ook een jokerkrediet om de studie te financieren van vakken die moeten worden overgedaan. Er zijn ook aanvullende kredieten voor voorbereidingsprogramma's en de lerarenopleiding.

17. M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 334-335.

18. Volgens het zgn. Bologna- of structuurdecreet van 4 april 2003 omvat een bacheloropleiding 180 studiepunten en een masteropleiding minimum 60 studiepunten.

Bart Haeck en Mark Deweerdt

Uitstapleeftijd – Bij besluit van 14 juli 2004 besliste de Vlaamse regering, in afspraak met de vakbonden, de in 2002 ontworpen overgangsregeling voor de vroegde uitstap uit het basis- en secundair onderwijs met twee jaar te verlengen. Ruim 7.400 leerkrachten geboren tussen 1 september 1952 en 31 augustus 1954 zouden daardoor iets vroeger dan op 58 jaar kunnen uitstappen.

1. Welzijn

Kinderopvang – De Vlaamse regering had op de Ondernemingsconferentie (november-december 2003) beslist het toepassingsveld van dienstencheques uit te breiden tot de kinderopvang. Het Platform voor Solidaire Zorg, een samenwerkingsverband van werknemers- en werkgeversorganisaties uit de zorgsector, kante zich op 23 januari tegen het voornemen van de regering commerciële ondernemingen en uitzendkantoren toe te staan kinderopvang te verstrekken. Het verzette zich tegen de “privatisering” van de kinderopvang, die volgens het Platform duurder zou zijn en minder banen zou creëren dan reguliere kinderopvang. Op 30 januari betoogden op initiatief van het Platform enkele honderden mensen in Brussel. De Vlaamse regering keurde die dag een ontwerpdecreet goed over het gebruik van de dienstencheque voor kinderopvang. Minister van Welzijn Adelheid Byttebier (Groen!), die het standpunt van het Platform genegen was maar het ontwerpdecreet mee had goedgekeurd, beklemtoonde dat nieuwe kinderopvangprojecten zouden moeten voldoen aan de erkenningsnormen van Kind & Gezin.

Op 20 februari kwam het in de Vlaamse regering tot een relletje over de kwestie. Op een persconferentie na het wekelijkse regeringsberaad kondigden minister-president Somers en minister van Werkgelegenheid Landuyt aan dat er een politiek akkoord was over de dienstencheques voor kinderopvang. Een half uur later zei minister van Welzijn Byttebier op de VRT-radio dat er geen akkoord was en dat het onderwerp niet eens op de agenda van het regeringsberaad had gestaan. Volgens Landuyt was er al in november overeengekomen de kinderopvangcheques ook open te stellen voor de privé-sector, zoals uitzendkantoren. Byttebier reageerde dat nog moest worden beslist wie in aanmerking kwam om met dienstencheques kinderopvang te verzorgen.

Op 3 maart vonden de Vlaamse regeringspartijen een akkoord over de kwestie. De cheques zouden gebruikt kunnen worden in de klassieke kinderopvang, bij instellingen die erkend zijn door Kind & Gezin. Daarnaast zouden bij wijze van experiment uitzendkantoren kinderopvang kunnen verzorgen in één provincie en één grootstedelijk gebied. Na twee jaar zou een evaluatie volgen. Op 5 maart bevestigde de regering het akkoord. De reguliere kinderopvang kreeg 4 miljoen euro extra: 1,5 miljoen euro voor kinderopvang met dienstencheques in buurt- en nabijheidsdiensten, 800.000 euro voor diensten in opvanggezinnen en 1,7 miljoen euro voor kinderdagverblijven in regio's waar de behoefte het grootst was. Een

en ander werd geregeld door het decreet van 7 mei 2004 houdende de toekenning van dienstencheques voor kinderopvang (B.S. 18 augustus 2004).

Zorgverzekering – Het decreet van 30 april 2004 houdende wijziging van het decreet van 30 maart 1999 houdende organisatie van de zorgverzekering (B.S. 9 juni 2004) breidde het toepassingsgebied van de zorgverzekering uit tot onderdanen van een lidstaat van de Europese Unie die niet in België wonen en in Vlaanderen of Brussel tewerkgesteld zijn. Het Vlaams Parlement kwam daarmee tegemoet aan de bezwaren van de Europese Commissie, die eind 2002 een inbreukprocedure was begonnen omdat het zorgverzekeringsdecreet niet in overeenstemming was met een EU-verordening.¹⁹

Eerstelijnszorg – Bij decreet van 3 maart 2004 (B.S. 20 april 2004) zette het Vlaams Parlement nieuwe structuren uit voor de eerstelijnszorg. Het decreet stimuleert via subsidies de oprichting van “samenwerkingsverbanden op het niveau van de praktijkuitvoering” tussen zorgverstrekkers, zoals apothekers, artsen, diëtisten, kinesitherapeuten, logopedisten, verpleegkundigen, diensten voor gezinszorg, lokale dienstencentra, OCMW’s, rusthuizen en ziekenfondsdiensten voor maatschappelijk werk en woonondersteuning. Het decreet voorzag ook in de oprichting van samenwerkingsinitiatieven eerstelijnszorg (SEL’s), die tot taak hebben het zorgaanbod in een regio te optimaliseren door een multidisciplinaire samenwerking te organiseren en te ondersteunen. De bestaande ‘geïntegreerde diensten voor thuiszorg’ en de ‘samenwerkingsinitiatieven in de thuisverzorging’ gingen in de SEL’s op.

Gehandicapten – De gehandicapteninstellingen luidden op 23 februari opnieuw de alarmbel over de achterstand in de uitbetaling van voorschotten voor de werkings- en personeelskosten en klaagden erover dat de Vlaamse regering haar toezegging het probleem op te lossen niet nakwam.²⁰ De instellingen vroegen 30 miljoen euro extra voor de uitbetaling van de achterstallen. De Vlaamse regering besliste bij de begrotingscontrole (5 maart) 20 miljoen euro vrij te maken. De sector noemde dat onvoldoende en besloot op 26 maart te betogen. Op 24 maart kondigden minister-president Somers en minister van Welzijn Byttebier in een interview met *De Morgen* aan, dat ze de almaar langer wordende wachtlijsten in de gehandicaptensector zouden screenen op de aanwezigheid van “oneigenlijke” gehandicapten. De twee ministers wezen met een beschuldigende vinger naar de ziekenfondsen. Hun verklaringen lokten scherpe kritiek uit van onder meer het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Mensen met een Handicap en de ziekenfondsen. Somers nam op 25 maart afstand van de “foute perceptie” dat de gehandicapten of de sector misbruik zouden maken van de voorzieningen van het Vlaams Fonds. Volgens hem waren zijn harde woorden “een uitvloeijsel van de

19. De Waalse regering en de Franse gemeenschapsregering tekenden op 9 december bij het Arbitragehof beroep aan tegen de decreetswijziging.

20. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 337-338.

Bart Haeck en Mark Deweerdt

lastercampagne van de oppositie in verband met de gehandicaptensector". Ook Byttebier nam afstand van "het beeld" dat na het interview was ontstaan.

Op 26 maart betoogden personeelsleden van de gehandicapteninstellingen in Brussel. De Vlaamse regering besliste diezelfde dag dat alle rekeningen binnen drie jaar na het einde van het dienstjaar aangezuiverd zouden zijn. Binnen twee jaar zou de helft van de afrekeningen betaald zijn.

Sociaal huis – Het decreet van 19 maart 2004 betreffende het lokaal sociaal beleid (B.S. 12 mei 2004) verplicht de gemeente en haar OCMW om de zes jaar een lokaal sociaal beleidsplan op te maken en een 'Sociaal huis' te realiseren, dat informatie verstrekt over de opvang- en hulpvormen en over de voorzieningen die opvang en hulp aanbieden op het lokale en regionale niveau, dat op een geïntegreerde wijze toegang verschaft tot de sociale dienstverlening van het lokaal bestuur en dat een ruime samenwerking met lokale actoren tot stand brengt.

Jeugdhulp – Het decreet van 7 mei 2004 betreffende de integrale jeugdhulp (B.S. 11 oktober 2004) verplicht de instellingen die hulp verlenen aan kinderen en jongeren nauwer samen te werken en hun aanbod op elkaar af te stemmen. Het gaat om Kind & Gezin, de centra voor leerlingenbegeleiding, het Vlaams Fonds voor de Sociale Integratie van Personen met een Handicap, de geestelijke gezondheidszorg, het algemeen welzijnswerk, de centra voor gezinszorg en de bijzondere jeugdbijstand. Volgens het decreet moet jeugdhulp laagdrempelig zijn, de vraag van de hulpvrager centraal staan en de aangeboden hulp zo licht mogelijk zijn en zo kort mogelijk duren. Om die principes waar te maken, moeten hulpverleners hun aanbod opdelen in modules, die over de instellingen heen gecombineerd worden en op die manier hulpprogramma's vormen.

Een ander decreet van 7 mei 2004 (B.S. 4 oktober 2004) versterkt de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp. Het geeft elke minderjarige recht op jeugdhulp en het recht de jeugdhulpaanbieder vrij te kiezen. Tenzij een gerechtelijke beslissing dat beveelt, kan een minderjarige niet tegen zijn wil van zijn ouders worden gescheiden.

J. Media

Minister van Media Marino Keulen (VLD) erkende in het voorjaar nog eens 18 lokale radio-omroepen.²¹ Daardoor hadden 293 lokale vrije radio's de zekerheid negen jaar lang op een bepaalde frequentie uitzendingen te kunnen verzorgen.

21. *Ibidem*, pp. 338-339.

K. Varia

Erediensten – Het Vlaams Parlement maakte van zijn bij het Lambermontakkoord (2000) verkregen bevoegdheid voor de kerkfabrieken gebruik om de regelgeving terzake, die nog grotendeels uit 1802 dateerde, te moderniseren en te stroomlijnen. Het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten (B.S. 6 september 2004) regelt de organisatie en de werking van elk van de zes erkende erediensten (de rooms-katholieke, de protestantse, de orthodoxe, de anglicaanse, de Israëlitische en de islamitische). Het Vlaams Blok, dat gekant was tegen de uitbreiding van de regelgeving tot de islamitische godsdienst, had in de commissie voor Binnenlandse Aangelegenheden vergeefs getracht door filibusteren de behandeling van het ontwerpdecreet dusdanig te vertragen, dat het niet meer voor de verkiezingen zou worden goedgekeurd.

Begraafplaatsen en lijkbezorging – Van zijn eveneens bij het Lambermontakkoord verkregen bevoegdheid voor de begraafplaatsen en de lijkbezorging maakte het Vlaams Parlement gebruik om de federale regelgeving over te nemen en tegelijk te moderniseren, te verduidelijken en aan te vullen. Het decreet van 16 januari 2004 op de begraafplaatsen en de lijkbezorging (B.S. 10 februari 2004) maakt bovengronds begraven mogelijk en staat, om tegemoet te komen aan verzuchtingen van de joodse en de moslimgemeenschap, het gebruik van een lijkwade in plaats van een doodskist toe. Het geeft nabestaanden het recht de as van een gecremeerde overledene mee te nemen naar huis, ook zonder schriftelijke toestemming van de overledene, op voorwaarde dat de echtgenoot, of degene met wie de overledene een feitelijk gezin vormde, alle kinderen, de ouders en de schoonouders daarmee akkoord gaan. Nabestaanden kunnen ook een klein deel van de as, zonder urne, meekrijgen. Rouwenden krijgen het recht bij het hele verloop van de begrafenis aanwezig te zijn.

Kooprecht sociale woning – Het Arbitragehof vernietigde op 30 juni, op verzoek van enkele lokale huisvestingsmaatschappijen, het artikel in het programmadecreet van 20 december 2001 dat de termijn van 15 jaar schrapte waarbinnen een sociale woning niet verkocht mocht worden. Door de maatregel waren huisvestingsmaatschappijen verplicht een sociale woning na 5 jaar op diens verzoek aan de zittende huurder te verkopen. Volgens het Arbitragehof werd daardoor het eigendomsrecht geschonden.

Kunstendecreet – Het decreet van 2 april 2004 houdende de subsidiëring van kunstenaarsorganisaties, kunstenaars, organisaties voor kunsteducatie en organisaties voor sociaal-artistieke werking, internationale initiatieven, publicaties en steunpunten (B.S. 6 juli 2004) vereenvoudigde de regels voor de subsidiëring van de diverse kunstvormen en bracht die in één decreet samen.

Paardenwedrennen – Op 17 maart keurde het Vlaams Parlement met een ‘wisselmeerderheid’ van VLD, CD&V en Vlaams Blok een voorstel van decreet van André Denys (VLD) goed dat beoogde het paardenwedrennen nieuw leven in te

blazen. Het decreet van 26 maart 2004 houdende regeling van herstelmaatregelen [...] (B.S. 24 mei 2004) machtigt de Vlaamse regering mee te werken aan de oprichting van de vzw Vlaamse Federatie voor Paardenwedrennen, die adviseert over de vergunningen van renverenigingen, wedkantoren, bookmakers en een totalisator, en verlaagt de belasting op weddenschappen. Om rekening te houden met een advies van de Raad van State bleef de bevoegdheid voor de toekenning van de vergunningen bij de federale minister van Financiën.²²

Wapenhandel – De Vlaamse regering, die sinds 30 augustus 2003 bevoegd is voor de toekenning van licenties voor de uitvoer, doorvoer en invoer van wapens, keurde op 5 maart het eerste halfjaarlijkse verslag over de wapenhandel goed. Het had betrekking op de periode van 30 augustus 2003 tot 29 februari 2004. Uit het document bleek dat minister van Buitenlandse Handel Ceysens in die periode 138 wapenuitvoervergunningen had toegekend voor een totale waarde van 231,8 miljoen euro. Op 18 maart maakte het Forum voor Vredesactie de volledige lijst van de toegekende wapenexportlicenties bekend. Het ging om een vertrouwelijk regeringsdocument, dat niet in het Vlaams Parlement was ingediend. Volgens het Forum kon de commissie voor de Wapenhandel van het Vlaams Parlement, die dezelfde dag vergaderde, zonder de volledige lijst haar controletaak niet naar behoren uitvoeren. Volgens *De Tijd* deelde Ceysens tijdens de commissievergadering mee dat in de genoemde periode twee vergunningen waren geweigerd: een uitvoervergunning naar Israël en een doorvoervergunning naar India.

Bij decreet van 7 mei 2004 richtte het Vlaams Parlement in zijn schoot een Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie op (B.S. 18 augustus 2004), dat de Vlaamse regering ondersteunt met wetenschappelijk onderzoek over wapenuitvoer. Volgens het voorstel van decreet dat Jan Roegiers (Spirit) had ingediend, zou het Vredesinstituut een bindend advies geven over wapenuitvoervergunningen, maar na hoorzittingen met experts en de sector werd die bepaling geschrapt omdat het Vredesinstituut door de adviesverlening zijn onafhankelijkheid en wetenschappelijke geloofwaardigheid zou verliezen.

Vlaamse Feestdag – Het decreet van 7 mei 2004 houdende invoering van 11 juli als Vlaamse vakantiedag (B.S. 8 juni 2004) bepaalt dat de Vlaamse Feestdag, 11 juli, een vakantiedag is voor het personeel van alle Vlaamse, gemeentelijke en provinciale diensten en instellingen, te nemen uit het contingent van de vrij te bepalen vakantiedagen.

Olympische Spelen – Minister-president Somers stelde op 12 april een studie van het adviesbureau Deloitte voor, waaruit bleek dat het voor Vlaanderen haalbaar zou zijn om in 2016 de Olympische Spelen te organiseren, zoals Somers in 2003

22. Twee wedkantoren en de federale regering tekenden bij het Arbitragehof beroep aan tegen het decreet. Op 30 juni 2005 vernietigde het Arbitragehof wegens bevoegdheidsoverschrijding de bepalingen van het decreet die betrekking hadden op de vergunningen voor weddenschappen.

had voorgesteld.²³ Volgens het bureau zou de organisatie 4,1 miljard euro kosten. Prof. Willem Brauers (Universiteit Antwerpen) stelde op 30 mei een studie in opdracht van de N-VA voor, waaruit dan weer bleek dat de kostprijs 6,58 miljard euro zou bedragen, omdat de Deloitte-studie de bouw van nieuwe sportstadia niet meerekende. Somers zei op 4 juni dat er geen nieuw olympisch stadion gebouwd zou moeten worden, waardoor het gros van de extra kosten die Brauers in rekening bracht, niet nodig waren. Hij benadrukte dat het bedrag van 4,1 miljard euro met de Spelen in heel strikte zin te maken had. Als de geplande investeringen en infrastructuurwerken in de periode 2002-2012 mee gerekend werden, steeg het budget tot 16,1 miljard euro.

II. De verkiezingen van 13 juni en de vorming van de regering-Leterme

A. Kieswetgeving

Na de Kamer- en senaatsverkiezingen van 18 mei 2003 hadden de VLD en de SP.A voorgesteld het federale en het deelstatelijke kiesstelsel zoveel mogelijk gelijk te schakelen en bijgevolg ook voor de verkiezing van het Vlaams Parlement de arrondissementele kieskringen door provinciale kieskringen te vervangen en een kiesdrempel van 5% in te voeren.

Omdat de paars-groene meerderheid in het Vlaams Parlement niet over de vereiste tweederde meerderheid beschikte om, met toepassing van de constitutieve autonomie, het kiesstelsel te wijzigen, was ze aangewezen op steun van de oppositie. CD&V wees de 'provincialisering' van de kieskringen evenwel van de hand en op het Vlaams Blok wensten de regeringspartijen, ter wille van het 'cordon sanitaire' rond die partij, geen beroep te doen. Er was enige tijd sprake van de aanpassing van de kieskringen voor het Vlaams Parlement met een federale wet te regelen. Nadat de N-VA-fractie in het Vlaams Parlement op 27 oktober 2003 had aangekondigd een voorstel van bijzonder decreet te zullen indienen over de invoering van provinciale kieskringen, beslisten de voorzitters en topministers van de federale regeringspartijen op 6 november het initiatief aan het Vlaams Parlement te laten. Pas wanneer daar geen tweederde meerderheid zou worden gevonden, zou de zaak naar het federale parlement worden overgeheveld. De federale regering zou wel wetsontwerpen indienen om voor de regionale verkiezingen een kiesdrempel in te voeren, de verkiesbaarheidsleeftijd te verlagen en de afzonderlijke lijst van kandidaat-opvolgers (die in 2002 was afgeschaft) opnieuw in te voeren.

Op 2 december 2003 was in de commissie voor Institutionele en Bestuurlijke Hervorming van het Vlaams Parlement de bespreking begonnen van het N-VA-voorstel van bijzonder decreet over de invoering van provinciale kieskringen. Op 11

23. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 341-342.

december hadden de meerderheidsfracties beslist de stemming over het voorstel uit te stellen tot begin 2004.²⁴

Op 6 januari keurde de commissie het voorstel van bijzonder decreet met de vereiste gewone meerderheid goed. De VLD en SP.A-Spirit stemden voor, CD&V stemde tegen, Groen! en het Vlaams Blok onthielden zich. Groen! had geen bezwaren tegen de provinciale kieskringen, wel tegen de invoering van een kiesdrempel.²⁵ Het Vlaams Blok was voorstander van de invoering van provinciale kieskringen, maar had zijn steun aan het N-VA-voorstel afhankelijk gemaakt van de goedkeuring door het Vlaams Parlement van een resolutie waarin de volledige regionalisering van de kieswetgeving werd geëist. Nadat het Vlaams Parlement een dergelijk resolutievoorstel van de N-VA op 3 december 2003 had verworpen, liet het Vlaams Blok in het midden hoe de fractie in de plenumvergadering over het kieskringenvoorstel zou stemmen.

Op 13 januari verspreidde minister-president Somers een mededeling waarin hij het “verstandiger” noemde de voor ’s anderendaags geplande stemming over de provinciale kieskringen in het Vlaams Parlement uit te stellen tot duidelijk was of de Kamer het ontwerp van bijzondere wet over de kiesdrempel zou aannemen. Somers zei dat er een nauwe samenhang was tussen een kiesdrempel en de grootte van de kieskringen en dat “verschillende partijen” hadden laten verstaan hun stemgedrag in het Vlaams Parlement te zullen afstemmen op de uitkomst van de stemming in de Kamer.

Op 14 januari besliste het Bureau van het Vlaams Parlement de agenda niet te wijzigen en diezelfde dag over het voorstel van bijzonder decreet te stemmen. Tijdens het plenumdebat liet fractieleider Filip Dewinter nog altijd in het midden of het Vlaams Blok het voorstel zou goedkeuren dan wel zich zou onthouden. Toen fractieleider Jos Geysels zei dat Groen! zou tegenstemmen, werd het duidelijk dat enkel met een ja-stem van het Vlaams Blok de vereiste tweederde meerderheid kon worden gehaald.

Net vóór de eindstemming verklaarde Dewinter dat zijn fractie het voorstel zou goedkeuren om het Vlaams Parlement de “ultieme vernedering te besparen” dat het federale parlement en de Waalse partijen over de kieskringen voor het Vlaams Parlement zouden beslissen. Geysels waarschuwde daarop de “democratische fracties” ervoor de stemmen van “exreem-rechts” te gebruiken om een kiesstelsel in te voeren dat “kleine democratische partijen” uit het Vlaams Parlement zou kunnen houden.

Van de 120 aanwezige volksvertegenwoordigers keurden er 73 het voorstel van bijzonder decreet goed; er waren 32 tegenstemmen (CD&V en Christian Van Eyken, UF) en 15 onthoudingen: de twaalf groenen, Anny De Maght (VLD), Jan Van Duppen en Lucien Suykens (beiden SP.A). Daarmee was de vereiste tweederde meerderheid bereikt.

24. Zie voor dat alles *ibidem*, pp. 316-319.

25. Bij de federale verkiezingen van 18 mei 2003 had Groen! als gevolg van de kiesdrempel al zijn Kamer- en senaatszetels verloren.

Het bijzonder decreet van 30 januari 2004 houdende wijziging van de gewone wet van 16 juli 1993 [...] (B.S. 26 februari 2004) verving de elf arrondissementele kieskringen door vijf provinciale kieskringen en wees het hoofdbureau van de kieskring Antwerpen als gewestelijk centraal bureau aan.

Bij besluit van 23 april 2004 stelde de Vlaamse regering het aantal te verkiezen volksvertegenwoordigers per kieskring vast. In vergelijking met de verkiezingen van 1999 kreeg de provincie Limburg er één zetel bij (16 in plaats van 15), ten nadele van Oost-Vlaanderen (27 in plaats van 28).

Het federale parlement nam begin 2004 enkele wetten aan die betrekking hadden op de regelgeving voor de verkiezing van het Vlaams Parlement.

De bijzondere wet van 2 maart 2004 houdende verschillende wijzigingen van de kieswetgeving (B.S. 26 maart 2004) verlaagde de verkiesbaarheidsleeftijd van 21 tot 18 jaar. De leeftijd waarop iemand lid van een gemeenschaps- of gewestregering kan worden, werd eveneens van 21 op 18 jaar gebracht. Daarnaast voerde de bijzondere wet een drempel van 5% in van het totale aantal geldige stemmen in de kieskring om tot de zetelverdeling te worden toegelaten.²⁶ De bijzondere wet voerde voorts de afzonderlijke lijst van kandidaat-opvolgers weer in, die door de bijzondere wet van 22 januari 2002 was afgeschaft. Ten slotte verplaatste de bijzondere wet de bepalingen in de bijzondere wet van 18 juli 2002 over de man-vrouwpariteit op de kandidatenlijsten bij de verkiezing van de deelstaatarlamenten naar de bijzondere wet over de hervorming der instellingen (BWHI) van 8 augustus 1980 respectievelijk de bijzondere Brussel-wet van 12 januari 1989.²⁷ De bijzondere wet van 18 juli 2002 werd opgeheven.

De wet van 25 april 2004 (B.S. 7 mei 2004) schakelde in de wet van 19 mei 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van het Vlaams Parlement en de andere regionale parlementen de bepalingen over de beperking van de verkiezingsuitgaven en de controle daarop gelijk met die voor het federaal parlement.

Op 18 februari keurde het Vlaams Parlement een voorstel van decreet goed dat de aangifte en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van het Vlaams Parlement regelde. De bevoegdheid daarvoor was door het Lambertmontakkoord overgedragen aan de gewesten. Nadat het decreet van 3 maart 2004 tot regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven in het *Staatsblad* van 23 maart was bekendgemaakt, keurde de Kamer een ontwerp van bijzondere wet goed dat de bevoegdheid van de gewesten en de gemeenschappen om de uitgaven voor de verkiezingen van hun parlement te controleren, verruimde tot de

26. De N-VA diende op 4 mei 2004 bij het Arbitragehof vernietigingsberoep in tegen de bepalingen in de bijzondere wet over de kiesdrempel. Bij arrest van 27 april 2005 werd het beroep verworpen.
27. De bepalingen over de man-vrouwpariteit waren op 13 juni voor het eerst van toepassing op de regionale verkiezingen. Het verschil tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke kandidaten op elke lijst mocht niet groter zijn dan één. De eerste drie kandidaten mochten niet van hetzelfde geslacht zijn. Vanaf de volgende verkiezingen mogen de eerste twee kandidaten niet van hetzelfde geslacht zijn.

herkomst van de middelen. De federale overheid bleef bevoegd voor het vaststellen van de procedures en formaliteiten betreffende de aangifte. Als gevolg van de bijzondere wet van 25 april 2004 [tot wijziging van bepalingen in de BWHI van 8 augustus 1980 en in de bijzondere Brussel-wet van 12 januari 1989] (B.S. 7 mei 2004) nam het Vlaams Parlement op 5 mei een nieuw voorstel van decreet aan. Het decreet van 7 mei 2004 houdende regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven en de herkomst van de geldmiddelen voor de verkiezing van het Vlaams Parlement (B.S. 28 mei 2004) richtte in het Vlaams Parlement een Vlaamse Controlecommissie voor de Verkiezingsuitgaven op en regelde de aangifte van en de controle op de uitgaven en de herkomst van de middelen (zie ook I.B).

B. De verkiezingscampagne en de samenstelling van de kandidatenlijsten

De campagne en de lijstensamenstelling voor de verkiezing van het Vlaams Parlement vielen samen met die voor het Europees Parlement, dat eveneens op 13 juni verkozen werd en waarover elders in dit Jaarboek wordt bericht.²⁸ Hierna volgt een overzicht van gebeurtenissen en ontwikkelingen die uitsluitend de verkiezing van het Vlaams Parlement betreffen.

De VLD zette een belastingverlaging in het brandpunt van haar campagne. Al op 10 november 2003 had voorzitter Karel De Gucht, in een gesprek met *De Morgen*, gezegd dat de nieuwe Vlaamse regering de belastingen met 1,34 miljard euro zou moeten verlagen. Dat bedrag stemde volgens De Gucht overeen met het 'Lambermontgeld', de extra middelen die de Vlaamse regering ingevolge het Lambermontakkoord over de verdere staatshervorming (2000) zou krijgen.

Op 23 april zei waarnemend VLD-voorzitter Dirk Sterckx dat twee derde van de 1,5 miljard euro 'Lambermontmiddelen' gebruikt zou moeten worden voor een lastenverlaging. In het VLD-voorstel zou die de vorm aannemen van enerzijds een 'verhoging' van het vakantiegeld met 250 euro, door het vakantiegeld tegen 33% in plaats van 45 of 50% te belasten, aangevuld met de toekenning van een belastingkrediet voor degenen voor wie het fiscale voordeel minder is dan 250 euro (kostprijs 800 miljoen euro) en anderzijds een verdere verlaging van de successierechten (kostprijs 248 miljoen euro).

De VLD vertaalde haar verkiezingsprogramma in een op 18 mei voorgesteld "Peperplan", waarin "peper" stond voor "Positief economisch project voor Europa en onze regio". Centraal in het plan stond een verlaging van de ondernemingslasten en de belastingen, de verhoging van het aantal eigenaars van een woning en het optrekken van de werkzaamheidsgraad van oudere werknemers. Begeleiden- de advertenties gingen onder de slogan "Iedereen aan de slag".

28. Zie in dit Jaarboek: M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004, pp. 161-166.

Op een persbijeenkomst (23 januari) zei N-VA-voorzitter Geert Bourgeois dat zijn partij in geen geval een coalitiemeerderheid zou vormen met SP.A-Spirit, omdat ze de "dominantie van de socialisten in België" wenste te breken. Nadat op 14 februari was bekendgemaakt dat de N-VA in een kartel met CD&V aan de verkiezingen zou deelnemen met de bedoeling "paars te breken", zei Bourgeois dat door de kartelvorming de kaarten anders lagen, aangezien het kartel maar tot een Vlaamse regering zou toetreden wanneer de resoluties van het Vlaams Parlement over de verdere staats hervorming in het regeerakkoord zouden staan. De realisatie van die Vlaamse eisen kon volgens Bourgeois in dat geval ook met de SP.A gebeuren.

CD&V trok naar de verkiezingen met de slagzin "U verdient meer respect". De christen-democraten zeiden dat hun programma op kruissnelheid (2009) 1,9 miljard euro zou kosten en het geld daarvoor beschikbaar zou zijn (1,3 miljard euro uit de vrije beleidsruimte en 600 miljoen euro door beleidsheroriëntering). De christen-democraten wilden de 1,9 miljard euro gebruiken voor werk (500 miljoen euro), onderwijs (350 miljoen), lastenverlaging (275 miljoen), wonen (250 miljoen) en zorg (250 miljoen).

Op 16 april stelden CD&V en de N-VA een gezamenlijk verkiezingsmanifest voor. In het eerste deel ging het om de verruiming van de politieke autonomie van Vlaanderen. Het tweede deel was een "positief alternatief", een middenweg tussen de "liberale ik-maatschappij en de socialistische overheidsmaatschappij", met veel aandacht voor gezin, zorg, vrijwilligers, verenigingen en onderwijs.

In *De Morgen* van 8 juni zei N-VA-voorzitter Bourgeois dat hij geen handtekening onder een Vlaams regeerakkoord zou zetten zolang het federale parlement niet de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde had goedgekeurd. Later op de dag nuanceerde hij zijn verklaring. Hij zei een nieuwe Vlaamse regering niet maandenlang te willen gijzelen, maar wel de zekerheid te willen hebben "dat gedaan wordt wat beloofd is". CD&V-voorzitter Leterme zei dat het kartel "waterdichte garanties" voor de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde zou eisen.

De campagne van het SP.A-Spiritkartel werd opgehangen aan een foto met de belangrijkste kandidaten en de mededeling "Deze ploeg staat achter u". Op 8 mei reisden de kopstukken van de SP.A en journalisten met een bus naar Rotterdam. Partijvoorzitter Stevaert had eerder gezegd dat hij met volle bussen naar Nederland zou trekken om de Vlaamse kiezers de resultaten van een conservatief beleid te laten zien. De busreis van 8 mei had vooral 'beeldcultuurpolitieke' doeleinden. De SP.A moest de media-aandacht echter delen met het duo Hendrik Bogaert (CD&V) en Bart De Wever (N-VA), dat ongevraagd en onaangekondigd de SP.A-bus met een caravan volgde. Op het einde stuurde de partijleiding de campagne inhoudelijk bij door op een meeting in Hasselt (6 juni) met de "negenproef" negen beleidsdoelstellingen naar voren te schuiven. Het ging om onder meer de afschaffing van allerlei kleine "pestbelastingen", de schrapping van de sociale bijdragen voor laagverdieners (tot 2.000 euro per maand) en startende ondernemers; de invoering van een belasting op speculatie met bouwgrond; korting op de verkeersbelasting voor "goede" chauffeurs; de splitsing van de kieskring Brussel-

Bart Haeck en Mark Deweerdt

Halle-Vilvoorde; kosteloos onderwijs; een maximumfactuur in de Vlaamse zorgverzekering; groene stroom voor 2 miljoen Vlamingen tegen 2009.

Spirit stelde in zijn verkiezingsprogramma voor de extra beleidsruimte waarover de volgende Vlaamse regering zou beschikken, te besteden aan onderwijs, huisvesting en het wegwerken van de wachtlijsten in de zorgsector.

Met de slogan “Vera zoekt 280.000 mensen” zette Groen! zijn verkiezingscampagne in het teken van het halen van de kiesdrempel van 5%.²⁹ Zo’n 230 ‘Bekende Vlamingen’ lieten via de website van de partij weten dat ze niet wilden dat Groen! uit het Vlaams Parlement zou verdwijnen. Campagnethema’s waren betaalbaar en goed wonen, gezond leven en een economie op mensenmaat.

Het Vlaams Blok voerde campagne met drie slogans “Minder immigratie, meer Vlaanderen”, “Minder misdaad, meer Vlaanderen” en “Minder lasten, meer Vlaanderen”. Op het verkiezingscongres (23 mei) zei Dewinter dat zijn partij bereid was na de verkiezingen van 13 juni onder elf voorwaarden een VLD- of CD&V-minderheidsregering te steunen. Bij die voorwaarden waren onder meer een begin van splitsing van de sociale zekerheid (kinderbijslag en gezondheidszorg), de beëindiging van de financiële transfers van Vlaanderen naar Wallonië, de schrapping van het gemeentelijk vreemdelingenstemrecht en de oprichting van een ‘Vlaams Veiligheidskorps’ van gelijk geïnformeerde bus- en trambegeleiders, stadswachters en buurttoezichthouders.

De lijstvorming ging in enkele partijen gepaard met wrijvingen. Het CD&V-bestuur van het arrondissement Leuven verwierp de modellijst voor de kieskring Vlaams-Brabant omdat de Leuvense kandidaten, Trees Merckx en Jan Laurys, pas de derde respectievelijk de vierde plaats hadden gekregen, na Eric Van Rompuy en Tom Dehaene, beiden uit Halle-Vilvoorde. De (‘nationale’) Algemene Vergadering van CD&V bevestigde op 26 maart evenwel de lijstvolgorde.

Aftredend volksvertegenwoordiger Jan Van Duppen, die op een vermoedelijk onverkiesbare zesde plaats op de Antwerpse SP.A-Spiritlijst was geplaatst, trok zich op 27 april terug. Van Duppen hekelde de “autoritaire partijleiding” en de “populistische partijlijn”.

Op 14 mei trok aftredend volksvertegenwoordiger Anny De Maght zich terug als kandidaat op de Oost-Vlaamse VLD-lijst. De Maght, die op de derde plaats stond, was van plan tijdens de legislatuur ontslag te nemen en wilde dat een schepen van Aalst, de stad waarvan ze burgemeester was, de derde opvolgersplaats kreeg, maar de partijleiding verzette zich daartegen. Uit onvrede weigerde De Maght deel te nemen aan de verkiezingen.

Opvallende kandidaten waren VTM-nieuwsanker Mark Demesmaeker op de CD&V/N-VA-kartellijst in Vlaams-Brabant; Flor Koninkx, commissaris van de federale politie op de SP.A-Spiritlijst in de kieskring Vlaams-Brabant; Bart Martens,

29. In een gesprek met *De Tijd* (27 mei) zei Groen!-voorzitter Dua dat haar partij zich niet meer tot de hele bevolking richtte, maar tot een “nichepubliek van zo’n 8%”.

beleidscoördinator bij de Bond Beter Leefmilieu op de SP.A-Spiritlijst in de kieskring Antwerpen.

C. De verkiezingsuitslag en de regeringsvorming

In de vijf Vlaams provincies waren er 4.568.250 kiesgerechtigden, van wie er 4.220.205 aan de verkiezingen deelnamen en 4.003.454 een geldige stem uitbrachten. In het Brusselse gewest, waar voor het eerst de zes afgevaardigden van de Brusselse Vlamingen in het Vlaams Parlement rechtstreeks verkozen werden,³⁰ namen 64.451 kiesgerechtigden aan de verkiezingen deel, van wie er 61.292 geldig stemden. De verkiezingsuitslag zag er zo uit:

	Stemmen	%	Zetels
CD&V/N-VA	1.060.085	26,09	35 (waarvan 6 N-VA)
Vlaams Blok	981.587	24,15	32
VLD-Vivant	804.578	19,79	25
SP.A-Spirit	799.325	19,66	25
Groen!	308.898	7,60	6
Union Francophone	43.391	1,07	1

Bij de beoordeling van de verkiezingsuitslag moet er rekening mee worden gehouden dat de Volksunie in 1999 goed was voor 9,11% van de stemmen en voor 12 van de 124 zetels in het Vlaams Parlement. De partij is sindsdien uiteengevallen in de N-VA en Spirit; enkele mandatarissen sloten zich bij de VLD aan.

Bij de deelstaatverkiezingen van 1999 had de CVP 22,11% van de stemmen gekregen en 30 zetels veroverd; bij de federale verkiezingen van 2003 haalde CD&V in de Vlaamse kantons 20,99% van de stemmen, de N-VA 4,84%.

Het Vlaams Blok ging er 8,36 procentpunten op vooruit tegenover 1999 en 6,29 procentpunten tegenover de federale verkiezingen van 2003. Het won er tien zetels bij.

In 1999 haalden de VLD en Vivant samen 23,67%, in 2003 zelfs 24,64%. Het zetelaantal van de VLD viel terug van 27 naar 25; Vivant had geen gekozenen.

Bij de verkiezingen van 1999 was de SP op 14,77% en 20 zetels blijven steken. Het SP.A-Spiritkartel kreeg in 2003 23,53% van de stemmen.

Groen! verloor in vergelijking met 1999 3,85 procentpunten en zes zetels, maar ging er tegenover de federale verkiezingen van 2003 met 3,75 procentpunten op vooruit.

De UF, ten slotte, boekte in vergelijking met 1999 een lichte winst van 0,14 procentpunten en behield zijn ene zetel.

30. Tot dan toe hadden de zes eerst verkozen leden van de Nederlandse taalgroep in het Brussels Hoofdstedelijk Parlement tevens zitting in het Vlaams Parlement.

Bart Haeck en Mark Deweerdt

Nog op de avond van de verkiezingen wees Filip Dewinter erop dat, aangezien CD&V en de N-VA elk een fractie zouden vormen, het Vlaams Blok als grootste fractie in het Vlaams Parlement het initiatiefrecht had voor de vorming van een nieuwe Vlaamse regering, maar het was duidelijk dat geen van de andere partijen een dergelijk scenario zelfs maar in overweging zou nemen. Frank Vanhecke, de voorzitter van het Vlaams Blok, ging niet zo ver als Dewinter, maar riep wel de andere partijen op het Blok als een volwaardige partner te behandelen en ten minste gesprekken met zijn partij te beginnen.

Het politiek bestuur van CD&V, dat in de vooravond bijeenkwam, besliste het cordon sanitaire rond het Blok onverkort te handhaven. Voorzitter Leterme zei dat hij het initiatief zou nemen om een sterke Vlaamse regering te vormen, die een krachtig beleid zou voeren. Hij zei met een positief alternatief te willen komen, terwijl "het Blok enkel teert op problemen en die niet oplost".

Aftredend minister-president Somers bood daags na de verkiezingen in een brief aan Norbert De Batselier, de voorzitter van het Vlaams Parlement, het ontslag van zijn regering aan.

Op 15 juni begon Leterme een informatieronde met een onderhoud met aftredend parlementsvoorzitter De Batselier en met Guido Deblaere, de waarnemend voorzitter van het college van secretarissen-generaal van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Zoals na de verkiezingen van 1995 en 1999 had de administratie ten behoeve van de regeringsonderhandelaars nota's opgesteld waarin per beleidsdomein een stand van zaken werd opgemaakt, knelpunten werden gesignaleerd en beleidsvoorstellen werden gedaan.

Nog op 15 juni besliste de politieke raad van Groen!, conform een advies van het partijbestuur, niet aan de regeringsonderhandelingen deel te nemen. De politieke raad zei niet van dat standpunt te zullen terugkomen. Door de beslissing van Groen! werd Leterme verplicht met CD&V/N-VA, de VLD en SP.A-Spirit onderhandelingen te beginnen over de vorming van een regering die op een meerderheid in het Vlaams Parlement kon steunen.

Enigszins verrassend deelde Leterme mee dat hij eerst een reeks vertegenwoordigers van het middenveld en pas nadien de partijdelegaties zou ontvangen. In de pers werd gesuggereerd dat de informateur het weekend van 20 juni wilde afwachten vooraleer politieke gesprekken te voeren, omdat de Europese staats- en regeringsleiders dan zouden beslissen wie de nieuwe voorzitter van de Europese Commissie zou worden, een functie waarvoor premier Guy Verhofstadt genoemd werd.

Leterme ontving echter op 18 juni voor het eerst officieel de delegaties van alle partijen die na 13 juni vertegenwoordigd waren in het Vlaams Parlement. Dat hij ook het Vlaams Blok voor een gesprek had uitgenodigd, wekte her en der verbazing. De informateur zei dat hij wou afoetsen wat de inhoud van het politieke programma van het Vlaams Blok was. Een bestuursakkoord bleef uitgesloten, zei hij. De houding die de informateur tegenover het Vlaams Blok diende aan te nemen, had sinds 13 juni tot uiteenlopende verklaringen aanleiding gegeven. Zo vroegen Vivant en de N-VA-jongeren Leterme een coalitie te sluiten met het Vlaams Blok. ACW-voorzitter Jan Renders waarschuwde Leterme dan weer dat CD&V een coalitie met het Blok niet zou overleven.

Daags voor het gesprek met Leterme deelde het Vlaams Blok mee dat het de informateur steun zou aanbieden voor een minderheidskabinet van CD&V en de VLD. Zoals het tijdens de verkiezingscampagne had gezegd, koppelde het die steun aan elf eisen, waarvan de afschaffing van de transfers van Vlaanderen naar Wallonië en de afschaffing van het vreemdelingenstemrecht de belangrijkste waren. Leterme verwierp nog diezelfde dag het aanbod van het Blok.

Na het anderhalf uur durende gesprek van 18 juni met Gerolf Annemans, Filip Dewinter en Frank Vanhecke zei Leterme dat zijn standpunten over Vlaamse onafhankelijkheid, sociale zekerheid en het economisch beleid te ver verwijderd lagen van die van het Vlaams Blok om een coalitie met die partij of steun ervan aan een minderheidskabinet aanvaardbaar te maken.

Leterme stuurde op 23 juni een tekst met de conclusies van zijn informatieronde naar CD&V, VLD, SP.A-Spirit en N-VA, maar ook naar Groen! Blikvangers ervan waren een eenvoudiger milieuregeling; lastenverlaging, binnen de mogelijkheden van het budget; uitbreiding van het inburgeringstraject tot alle nieuwkomers; een onderzoek naar de invoering van een maximumfactuur in de zorg; de vervanging van de verkeersbelasting door een wegenvignet; kosteloos basisonderwijs, te beginnen met het zesde leerjaar.

Het partijbestuur van de VLD aanvaardde de informatienota op 24 juni als basis voor regeringsonderhandelingen. De SP.A nam op 26 juni dezelfde beslissing.

Op 27 juni zei Frank Vandebroucke (SP.A), de federale minister van Werk en Pensioenen, dat hij naar de Vlaamse regering zou overstappen indien er een perspectief was op een "verstandige" staatsvorming. Hij sprak in dat verband van de regionalisering van het werkloosheidsbudget, om Vlaanderen in staat te stellen een krachtig en modern werkgelegenheidsbeleid te voeren. Op zijn verklaringen kwam scherpe kritiek van de socialistische en de christelijke vakbond en van de gewezen socialistische minister Freddy Willockx, die zei (in *De Morgen* van 29 juni) dat Vandebroucke "op eenzijdige wijze een confederaal discours hield". Ook op de vergadering van het SP.A-partijbureau van 28 juni kreeg Vandebroucke kritiek. Er werd op gewezen dat de regionalisering van de vervangingsinkomens niet tot het partijprogramma behoorde. SP.A-voorzitter Stevaert verdedigde Vandebroucke, die de SP.A-delegatie op het Vlaamse formatiebeeraad zou leiden. Over de regionale besteding van de werkloosheidsuitkeringen, die tot meer werk en meer sociale rechtvaardigheid zou leiden, moest volgens Stevaert een ernstige discussie mogelijk zijn.

De formatiegesprekken begonnen op 28 juni. Zowel VLD-voorzitter De Gucht als SP.A-voorzitter Stevaert zei dat de regeringsvorming in Wallonië en Brussel de Vlaamse formatiegesprekken bemoeilijkte. In het Waalse Gewest en in de Franse Gemeenschap waren de PS en het CDH formatiegesprekken begonnen zonder de MR. In Brussel onderhandelden de PS, het CDH, Ecolo, de VLD, SP.A-Spirit en CD&V eveneens zonder de Franstalige liberalen.

De onderhandelaars besteedden tijdens hun gesprekken veel aandacht aan de financiële ruimte voor nieuw beleid. De SERV had op 26 januari de gecumuleerde financiële middelen voor nieuw beleid in de periode 2005-2009 op 4,6 miljard

euro becijferd. Drie maanden later, op 26 april, had de SERV, zijn raming verlaagd naar 3,73 miljard euro. De SERV had gezegd dat de regering die na 13 juni zou aantreden, als eerste opdracht zou hebben voor 370 tot 380 miljoen euro structurele besparingsmaatregelen te nemen. Op 12 juni, daags voor de verkiezingen, had *De Tijd* geschreven dat volgens de Vlaamse administratie de regering in 2004 op een begrotingstekort afstevende en de financiële middelen voor nieuw beleid in de periode 2004-2008 slechts 1,5 miljard euro bedroegen. De aftredende minister van Begroting, Van Mechelen, betwistte de cijfers van de administratie. Om een polemiek te vermijden en duidelijkheid te krijgen had informateur Leterme aan het Rekenhof gevraagd een rapport te maken over de budgettaire toestand van de Vlaamse overheid.

Op 23 juni maakte Leterme het rapport van het Rekenhof bekend. Het zei dat de nota van de administratie nog te optimistisch was, omdat ze gebaseerd was op gegevens van februari en niet alle lopende verbintenissen in rekening bracht. Het Rekenhof becijferde dat er pas in 2007 ruimte voor nieuw beleid zou ontstaan. Leterme deelde op 27 juni mee dat de Vlaamse regering in 2004 minimaal 100 tot 150 miljoen euro zou moeten besparen om de begrotingsdoelstellingen te halen.

De onderhandelaars vonden op 30 juni een akkoord over een aanpassing van de begroting van 2004. De Vlaamse regering zou voor 150 miljoen euro besparen, voor 200 tot 300 miljoen euro eenmalige inkomsten zoeken en een financieringsoverschot van 404,4 miljoen euro realiseren. De federale regering verwachtte van de Vlaamse overheid een overschot van 610 miljoen euro, maar de Vlaamse regering zei gebruik te zullen maken van artikel 8 van het stabiliteitsprogramma van eind 2000. Artikel 8 bepaalt dat een deelstaat die extra inspanningen heeft gedaan om de overheidsschuld af te bouwen, zijn begrotingsdoelstelling mag verlagen met een bedrag dat gelijk is aan 1% van zijn federale dotatie. Voor Vlaanderen, dat al verschillende jaren een hoger dan afgesproken financieringsoverschot had gerealiseerd, ging het om 158 miljoen euro. Door een bepaalde interpretatie te geven aan de Europese regels voor de overheidsboekhouding (ESR), kon het te realiseren overschot verder worden verlaagd tot 404,4 miljoen euro.

Nog op 30 juni stelde de SERV andermaal zijn raming van de financiële ruimte voor nieuw beleid in de periode 2005-2009 naar beneden bij, van 3,7 miljard euro naar 2,6 miljard euro. Om die doelstelling te kunnen halen zou de Vlaamse regering in 2004 nog 435 miljoen euro moeten besparen, waarvan 285 miljoen euro door structurele maatregelen.

Op 10 juli werden de onderhandelaars het eens over de financiële ruimte voor extra beleid, waarvoor in 2009 1,85 miljard euro beschikbaar zou zijn.

De verwachting dat de gesprekken nu snel zouden worden afgerond werd niet bewaarheid. De partijcongressen die voor 14 juli waren bijeengeroepen, moesten worden uitgesteld. De verdraging had te maken met de zorgvuldigheid waarmee Leterme tewerk ging en met felle discussies over de verdeling van de financiële beleidsruimte, de te volgen strategie voor de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde, de uitbreiding van de 'fiscale amnestie' tot de gewestbelastingen en het aantal ministeriële mandaten en de verdeling ervan over de

verschillende partijen. De liberalen en de socialisten wensten elf ministers te benoemen, het wettelijk toegestane maximum, CD&V/N-VA wilde het aantal op tien houden, zoals in de aftredende regering-Somers.

De onderhandelaars maakten op 14 juli bekend dat ze akkoord gingen om de belastingen in de legislatuur 2004-2009 met 600 miljoen euro te verlagen. Er zou 500 miljoen euro worden vrijgemaakt om werken fiscaal aantrekkelijker te maken en 100 miljoen euro om de registratierechten en de successierechten te verlagen. De lastenverlaging zou ingaan in 2007.

Op 15 juli werden de onderhandelaars het eens over de eisen die ze zouden meenemen naar de onderhandelingen over de verdere staatshervorming en over de aanpak van de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde. Daarvoor zou aan het begin van het parlementaire jaar in de Kamer een wetsvoorstel worden ingediend dat "onverwijld" zou worden goedgekeurd.

Het formatieberaad leek daarmee in de laatste rechte lijn te zijn gekomen; de partijen maakten zich op om het ontwerpakkoord op 18 juli aan hun congres voor te leggen. Als een complete verrassing kwam op vrijdag 16 juli het bericht dat de VLD omstreeks 19 uur de onderhandelingstafel had verlaten. Volgens verklaringen van onderhandelaars was er tussen CD&V en de VLD een groot meningsverschil gerezen over het Vlaamse deel van de 'fiscale amnestie'. Later zou blijken dat het incident ook te maken had met het geheel van het fiscale beleid dat de nieuwe Vlaamse regering zou voeren en met ongenoegen van premier Verhofstadt over de afspraken over de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde, waarvan hij vermoedde dat CD&V/N-VA ze zou gebruiken om de federale regering onderuit te halen. De voor 18 juli geplande congresbijeenvakkingen werden afgeblazen.

Na het weekeinde, waarin formateur Leterme telefonische contacten had en een nieuw voorstel voor fiscale amnestie uitwerkte, en de wekelijkse bijeenkomst van de partijbesturen, werd het overleg op maandagmiddag 19 juli hervat. Kort voor middernacht werden de onderhandelaars het eens over een ontwerp van bestuursakkoord. De congressen van CD&V (unaniem), de VLD (met een tiental tegenstemmen en onthoudingen), de SP.A (met één tegenstem), Spirit (met één tegenstem) en de N-VA (met zes tegenstemmen en een tiental onthoudingen) keurden het ontwerpakkoord op 20 juli goed.

Het regeerakkoord, dat de titel *Vertrouwen geven, verantwoordelijkheid nemen* droeg, voorzag in de toekenning, vanaf 2007, van een korting van 200 euro op de personenbelastingen aan de 1 miljoen werkende Vlamingen met het laagste loon, en de uitbreiding van de maatregel in 2009 tot alle werkende Vlamingen. De successierechten tussen gehuwden en tussen wettelijk samenwonenden zouden worden afgeschaft voor de gezinswoning. De vrijstelling van registratierechten voor de aankoop van een eerste gezinswoning of een bouwkaavel zou worden verhoogd van 12.500 tot 15.000 euro. De registratierechten op de eerste schijf van 100.000 euro van een hypothecaire lening voor de bouw, de renovatie of de verwerving van de enige gezinswoning zouden worden geschrapt.

Om de werkzaamheidsgraad te verhogen, zou er bij de overheid een uniek aanspreekpunt voor bedrijven komen, 3% van het bruto binnenlands inkomen

Bart Haeck en Mark Deweerdt

worden besteed aan innovatie, zouden de administratieve lasten vereenvoudigd worden en zouden er tegen 2007 versneld 7.000 hectaren bedrijventerreinen bij komen. Oudere werknemers die bedreigd worden met collectief ontslag zouden belastingvermindering krijgen wanneer ze een nieuwe baan vinden. Werklozen zouden binnen de zes maanden opgeroepen worden om een opleiding te volgen en werkervaring op te doen. De VDAB zou ruimte moeten laten voor private bedrijven op de arbeidsbemiddelingsmarkt en beter moeten samenwerken met de Brusselse en de Waalse dienst voor arbeidsbemiddeling.

De Vlaamse regering zou jaarlijks 100 miljoen euro uittrekken om gevaarlijke verkeerssituaties ('zwarte punten') aan te pakken en de verkeersbelasting vervangen door een wegenvignet, zodat ook buitenlandse weggebruikers betalen voor het gebruik van de verkeersinfrastructuur.

De milieuvergunning en de stedenbouwkundige vergunning zouden waar mogelijk geïntegreerd worden. Bedrijven zouden de vergoeding voor de afvalwaterzuivering van het belastbare inkomen kunnen aftrekken. Vanaf 2008 zou de forfaitaire huisvuilbelasting vervangen worden door een afvalheffing, volgens het principe 'de vervuiler betaalt'.

Het leerlingenvervoer zou gratis worden, net als het basisonderwijs, te beginnen met het zesde leerjaar. Elke school die in eenzelfde situatie verkeert, zou dezelfde middelen krijgen, ongeacht het net waartoe ze behoort. In het hoger onderwijs zouden meer studenten een studietoelage krijgen. De sociale toelagen voor de hogescholen zouden geleidelijk gelijkgeschakeld worden met die voor de universiteiten.

In de welzijnssector stelde het regeerakkoord 5.000 extra plaatsen in de kinderopvang in het vooruitzicht, alsook de gefaseerde invoering van een maximumfactuur in de zorgsector en de gelijkgeschakeling van de zorguitkering voor thuiszorg met die van residentiële zorg. De gehandicapten kregen de garantie dat tegen het einde van de legislatuur hun noden beantwoord zouden zijn.

De verplichting voor nieuwkomers lessen Nederlands te volgen, zou worden uitgebreid tot alle Nederlandsonkundigen die werk zoeken. Wie verplicht is een cursus te volgen maar dat niet doet, zou geen aanspraak kunnen maken op een sociale woning.

In het regeerakkoord stond voorts dat er tegen juli 2005 een gemeente- en een provinciedecreet zouden komen, de Vlaamse overheid een eigen vertegenwoordiging bij de Europese Unie zou oprichten en de haalbaarheid en wenselijkheid van een Vlaamse kandidatuur voor de Olympische Spelen van 2016 onderzocht zou worden.

De regeringspartijen spraken af te ijveren voor verdere stappen in de staatshervorming, om Vlaanderen de volledige bevoegdheid te geven voor gezondheidszorg, gezinsbeleid, ontwikkelingssamenwerking, telecommunicatie, wetenschaps- en technologiebeleid, de spoorinfrastructuur en de exploitatie ervan, alsook aanvullende bevoegdheden voor economie, werk, fiscaal en financieel beleid. Voorts was er sprake van een objectieve en doorzichtige solidariteit met de andere deelstaten en de regionalisering van het beheer van de luchthaven van Zaventem, van het kadaster en van het beleid voor grote handelsvestigingen.

Het regeerakkoord nam het engagement van de 13-meiverklaring over de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde over.³¹ De vijf regeringspartijen zouden hun fractie in de Kamer en de Senaat vragen “uiterlijk bij de start van het parlementaire jaar” wetsvoorstellen tot splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde voor de verkiezingen van de Kamer, de Senaat en het Europees Parlement respectievelijk tot splitsing van het gerechtelijk arrondissement Brussel in te dienen “en onverwijld goed te keuren”. Parallel en tegelijk zou de Vlaamse regering “de institutionele middelen aanwenden waarover ze in het kader van het coöperatief federalisme beschikt” om de splitsing te realiseren. Volgens onderhandelaars van CD&V en de N-VA refereerde die laatste bepaling aan de afspraken die in het Overlegcomité met de federale regering en de andere deelstaatregeringen moeten worden gemaakt en aan de bijdrage van Vlaanderen tot de afbouw van de overheidsschuld.

De Tijd schreef op 21 juli dat de 1,85 miljard euro extra beleidsruimte in 2009 als volgt zou worden verdeeld: lastenverlaging 600 miljoen euro; onderwijs 337 miljoen euro; innovatie 200 miljoen euro; zorg 183 miljoen euro; CAO's ambtenaren 175 miljoen euro; huisvesting 105 miljoen euro; gemeenten 100 miljoen euro; werkgelegenheid 60 miljoen euro; openbare werken 50 miljoen euro; havens 40 miljoen euro. Voor 2007 werd de extra beleidsruimte geraamd op 0,7 miljard euro, voor 2008 op 1,5 miljard euro.

Op 22 juli kwam het Vlaams Parlement voor de middag bijeen om de nieuwe Vlaamse regering te benoemen en te beëdigden. Meteen nadien legde minister-president Leterme ook de eed af in handen van koning Albert II. Van de tien ministers kwamen er drie van de federale regering over: Frank Vandenbroucke, Bert Anciaux en Kathleen Van Brempt.³² Opvallend was de intrede in de regering van Kris Peeters, de gedelegeerd bestuurder van Unizo, voor CD&V. Na de middag stelde minister-president Leterme in een regeringsverklaring het regeerakkoord aan de Vlaamse volksvertegenwoordigers voor.

Op 23 juli debatteerde het Vlaams Parlement over het regeerakkoord en gaf het zijn vertrouwen aan de regering-Leterme. Groen! en het Vlaams Blok stemden tegen, de meerderheidspartijen stemden voor. Het Vlaams Blok zag in het regeerakkoord geen trendbreuk met het beleid van de paars-groene regering en vond de lastenverlaging te gering. Groen! toonde zich bekommerd om het landbouwen en natuurbeleid, dat te sterk werd benaderd als een economische sector, en vreesde dat de lastenverlaging ten koste zou gaan van investeringen in zorg en onderwijs.

31. Zie in dit Jaarboek: M. DEWEERDT, *Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004*, p. 160.

32. Zie *ibidem*, pp. 170-171. Voor de volledige samenstelling van de Vlaamse regering, zie bijlage.

III. Het eerste halfjaar van de regering-Leterme

A. Vlaams Parlement

Het Vlaams Parlement herkoos tijdens de installatievergadering van 22 juli Norbert De Batselier (SP.A) als voorzitter. Volgens persberichten waren de meerderheidspartijen overeengekomen dat De Batselier na tweeënhalf jaar het voorzitterschap zou overlaten aan Marleen Vanderpoorten (VLD).³³

De Standaard maakte op 22 november gewag van een nota waarin de fracties van de meerderheidspartijen afspraken hadden gemaakt over hun samenwerking. Volgens het 'zwingakkoord' moeten voorstellen van decreet en voorstellen van resolutie voor de indiening voorgelegd worden aan de meerderheidspartners. Voorstellen die aanleiding kunnen geven tot een verschillend stemgedrag binnen de meerderheid, mogen zonder akkoord van de andere meerderheidspartners niet op de agenda gezet worden. Leden van de meerderheid mogen geen initiatieven van de oppositie steunen, tenzij ze daarvoor vooraf toestemming hebben gekregen. Interpellieren mag slechts indien de andere partners vooraf op de hoogte zijn. De nota zou na zes maanden worden geëvalueerd.

B. Bestuurlijke organisatie

De regering richtte op 15 oktober een ministerieel comité op dat de opdracht kreeg de hervorming van de Vlaamse administratie te realiseren, en een college van ambtenaren-generaal dat het ministerieel comité zou adviseren.

Minister-president Leterme zei op 23 november in de commissie voor Bestuurszaken van het Vlaams Parlement dat de hervorming van de administratie maar zou starten indien de regering de garantie had dat de operatie budgettair neutraal zou zijn. Hij zei dat op 1 januari 2005 in geen enkel van de dertien beleidsdomeinen de hervorming voldoende ver gevorderd zou zijn om ze in werking te laten treden. Volgens Leterme bleef het de bedoeling de hervorming in alle beleidsdomeinen op 1 januari 2006 te laten ingaan. Per beleidsdomein zou er een ministerie komen, bestaande uit een beleidsvoorbereidend departement en beleidsuitvoerende verzelfstandigde agentschappen.

Op 19 november benoemde de Vlaamse regering André Denys tot gouverneur van de provincie Oost-Vlaanderen. Denys, die tot dan toe de VLD had vertegenwoordigd in het Vlaams Parlement, volgde de socialist Herman Balthazar op.

33. *In Het Belang van Limburg* van 20 juni 2005 zei een andere VLD'er, Jaak Gabriëls, dat Guy Verhofstadt hem in juni 2003, toen hij uit de Vlaamse regering werd verwijderd, het voorzitterschap van het Vlaams Parlement had beloofd.

C. Begrotingsbeleid

In een interview met *De Standaard* (6 september) zei minister van Begroting Van Mechelen dat de Vlaamse regering haar begrotingsbeleid zou richten op de 'Toekomstnorm', die gebaseerd is op een constante reële groei van het bruto nationaal inkomen van 2% en op een inflatie van 1,5%. Indien er in een bepaald jaar een overschot is, zou het gebruikt kunnen worden voor schuldafbouw of in een reservfonds worden gestopt. Indien Vlaanderen meer bevoegdheden zou krijgen, bijvoorbeeld gezondheidszorg, zouden die deels uit dat fonds kunnen worden gefinancierd. Met de herinvoering van een groeionorm ging de Vlaamse regering in op een suggestie van de SERV. De paars-groene regering-Dewael/Somers had de groeionorm van de rooms-rode regering-Van den Brande II (1995-1999) vervangen door een saldonorm.

Begroting 2004 en 2005 – Als gevolg van de slepende onderhandelingen met de federale regering over de uitbreidingsplannen van het koerierbedrijf DHL op de luchthaven van Zaventem,³⁴ ging de Vlaamse regering pas op 30 september, een week later dan gepland, in 'conclaf' om de begroting van 2004 aan te passen en de begroting van 2005 op te stellen.

Op 17 september had de regering al beslist enkele kantoorgebouwen in Brussel te verkopen en nadien te huren van de nieuwe eigenaar (*sale and rent back*). Er was sprake van het Consciencegebouw aan het Noordstation en van de zetels van Kind & Gezin, de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (VHM) en de Vlaamse Landmaatschappij (VLM).

De resultaten van het begrotingsoverleg werden op 8 oktober voorgesteld. Voor 2004 bleef de Vlaamse regering rekenen met een economische groei van 2%, terwijl het Planbureau van 2,2% uitging. Het verschil van 90 miljoen euro dat daaraan beantwoordde, werd opgenomen in een conjunctuurprovisie en zou maar worden uitgegeven indien de economie effectief met 2,2% zou groeien.

De inkomsten werden herraamd op 18,821 miljard euro, 900 miljoen euro meer dan in de oorspronkelijke begroting. De gewestbelastingen, vooral de registratierchten en de schenkingsrechten, brachten meer op dan verwacht. De regering rekende ook op inkomsten van enkele eenmalige operaties: de verkoop van haar participatie in de Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening (120 miljoen euro), de verkoop van de Arcelor-aandelen die de NV Staal Vlaanderen aanhield (165,8 miljoen euro) en de al genoemde *sale and rent back* van enkele gebouwen (195 miljoen euro).

De uitgavenkredieten werden opgetrokken van 17,910 naar 18,155 miljard euro. Er ging extra geld naar de gehandicaptensector (42,6 miljoen euro), innovatie (5 miljoen euro), de uitbetaling van achterstallige fietsvergoedingen in het onderwijs (9 miljoen euro), de bijzondere jeugdbijstand en de sanering van oude militaire terreinen.

34. Zie in dit Jaarboek: M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 172-182.

Bart Haeck en Mark Deweerdt

Om de uitgavenkredieten tot 18,155 miljard euro te beperken, was voor 176 miljoen euro bespaard op maatschappelijk minder prioritaire uitgaven, zoals communicatie en buitenlandse reizen. Het ging om structurele besparingen, die een weerslag zouden hebben op de begrotingen van 2005 en later. Een lineaire besparing van 5% op de eigenlijke werkingskosten en een wervingsstop in de Vlaamse administratie tot eind 2004 zouden 9 miljoen respectievelijk 6 miljoen euro opbrengen.

De begroting had een overschot van 664,8 miljoen euro. Het geconsolideerde financieringsoverschot van de Vlaamse overheid in haar geheel zou, conform de Europese begrotingsregels (ESR), 388,178 miljoen euro bedragen, 17.000 euro meer dan de doelstelling die de Hoge Raad van Financiën oplegde.

Voor de begroting van 2005 ging de Vlaamse regering uit van een groei van 2%, minder dan wat het Planbureau verwachtte (2,4%). Het corresponderende verschil (77 miljoen euro) ging eveneens naar een conjunctuurprovisie.

De regering raamde haar inkomsten op 19,033 miljard euro, waarvan 85 miljoen euro eenmalige uit de al vermelde *sale and rent back* van overheidsgebouwen. Voor de uitgaven werd 18,431 miljard euro uitgetrokken. Om aan dat bedrag te komen, hadden alle ministers samen nog eens 160,2 miljoen euro structureel bespaard op minder prioritaire uitgaven. Zo werd beslist drie maatregelen die aangekondigd waren op de Ondernemingsconferentie van 2003 voorlopig niet uit te voeren: de oprichting van een Talentenbank, de invoering van een inkomensverzekering voor beginnende ondernemers en de uitbreiding van het dienstenchequesysteem tot de kinderopvang. In het onderwijs zou de vervangingspool worden afgeslankt en het lesurenpakket voor het secundair onderwijs, ondanks het stijgende aantal leerlingen, bevroren worden. Een verdere lineaire besparing op de eigenlijke werkingsmiddelen en de verlenging van de wervingsstop in de administratie tot eind 2005 zouden de uitgaven eveneens drukken.

Supplementaire middelen gingen in hoofdzaak naar de gehandicaptensector (88 miljoen euro), innovatie (55 miljoen euro) en de begeleiding van werklozen (33 miljoen euro).

De begroting had een overschot van 602 miljoen euro. Volgens de ESR-normen kwam het geconsolideerde financieringsoverschot van de hele Vlaamse overheid op 287,9 miljoen euro uit. De Vlaamse regering zei dat daarmee voldaan was aan de HRF-norm. De Hoge Raad van Financiën vroeg weliswaar een overschot van 444 miljoen euro, maar de Vlaamse regering meende dat op grond van artikel 8 van het stabiliteitsprogramma van 2002 met 156,6 miljoen euro te kunnen vermindern omdat ze de voorbije jaren een groter dan opgelegd overschot had gerealiseerd. Daarvoor diende ze wel nog het akkoord van de HRF te krijgen. Op verzoek van de federale regering zette de Vlaamse regering 95 miljoen euro opzij voor extra schuldaufbouw. Ze koppelde daar wel de voorwaarde aan dat de andere deelstaten een gelijkaardige inspanning zouden doen en dat een deelstaat die zijn afgesproken begrotingsdoelstelling niet haalt, een sanctie zou krijgen.³⁵

35. *Ibidem*, p. 186.

In verband met de *sale and rent back*-operatie verduidelijkte minister Van Mechelen op 12 oktober in de commissie voor Algemeen Beleid van het Vlaams Parlement dat de Vlaamse regering in 2004 en 2005 ongeveer 150.000 m² kantoorruimte zou verkopen en die nadien voor een periode van 18 jaar zou huren. Van de opbrengst zou 195 miljoen euro op de rekening van 2004 en 85 miljoen euro op die van 2005 worden geboekt. In een eerste fase zouden het Consciencegebouw en een gebouw aan de Koolstraat, in een tweede fase de zetels van Kind & Gezin, de VHM en de VLM, alsook het Vlaams Administratief Centrum in Antwerpen en Hasselt verkocht worden. Van Mechelen bracht de verkoop in verband met de wervingsstop en een mogelijke decentralisatie van de Vlaamse administratie.

Op 30 november bleek tijdens de begrotingsbesprekingen in dezelfde commissie dat de plannen waren bijgesteld. Het VAC in Hasselt was van de lijst geschrapt. In plaats van de gebouwen te verkopen, zouden ze voor 99 jaar in erfpacht worden gegeven. Op die manier zou de Vlaamse overheid bij de transactie aanzienlijk minder registratierechten moeten betalen aan het Brusselse gewest (0,2 in plaats van 12,5%).

Op 26 december deelde de Vlaamse regering mee dat ze drie gebouwen (Consciencegebouw en de administratieve zetels van Kind & Gezin en de VLM) voor 99 jaar in erfpacht had gegeven aan AXA Belgium, de verzekeringstak van de AXA-groep, voor een som van 217,6 miljoen euro. Het gebouw aan de Koolstraat en het VAC in Antwerpen en Hasselt zouden in 2005 in erfpacht kunnen worden gegeven. De VHM-zetel kon om juridische redenen niet vervreemd worden.

De aangekondigde wervingsstop hield in dat tot eind 2005 vertrekkende ambtenaren niet zouden vervangen worden in zowel het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap als de Vlaamse openbare instellingen, met uitzondering van continuïdendiensten, zoals het openbaar vervoer en psychiatrische instellingen. Volgens minister-president Leterme was het de bedoeling dat de Vlaamse overheid tegen eind 2005 met 1.200 minder ambtenaren zou werken.

Gazet van Antwerpen meldde op 26 november dat de christelijke overheidsvakbond CCOD een stakingsaanzegging had ingediend uit protest tegen de wervingsstop. Op 30 november zei minister van Ambtenarenzaken Geert Bourgeois dat de Vlaamse regering bereid was de wervingsstop flexibel toe te passen, op voorwaarde dat de besparingsdoelstelling gehaald werd. Diezelfde dag zei minister Van Mechelen dat de wervingsstop moest resulteren in een besparing van 11 miljoen euro bij het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en van 24,8 miljoen euro bij de VOI's. Hij schatte dat het om 1.635 ambtenaren ging.

Het decreet van 24 december 2004 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2005 (B.S. 31 december 2004), het zogenaamde programmadecreet, versoepelde de vrijstelling van registratierechten (tot 12.500 euro) bij de eerste aankoop van een onroerend goed. De vrijstelling geldt sinds 1 januari 2005 ook voor bouwgronden die binnen vijf jaar (in plaats van drie jaar) bebouwd worden. Het programmadecreet vereenvoedigde ook de 'meeneembaarheid' van de registratierechten voor gescheiden echtparen.

Bart Haeck en Mark Deweerdt

De Vlaamse overheid sloot het begrotingsjaar 2004 volgens het Rekenhof af met een overschot van 474,4 miljoen euro. Minister Van Mechelen had eerder van 443,8 miljoen euro gesproken. Het Rekenhof schreef het hoge overschot deels toe aan de toegenomen onderbenutting (9,9% tegenover 8,9% in 2003) van begrotingskredieten.

D. Economie en werkgelegenheid

Knelpuntberoepen – Bij besluit van 27 augustus voerde de Vlaamse regering de toekenning in van een premie aan werkzoekenden die een opleiding volgen die naar een knelpuntberoep leidt. De premie bedraagt 150 euro voor een opleiding van 100 tot 400 uur en 250 euro voor een opleiding van meer dan 400 uur.

CAO-decreet – Het Arbitragehof vernietigde op 15 september het decreet van 29 november 2002 dat de Vlaamse regering de bevoegdheid gaf bepalingen van collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO's) die tot haar bevoegdheid behoren, zoals opleiding, kinderopvang, vorming en outplacement, algemeen verbindend te verklaren. Volgens het Arbitragehof valt de vaststelling van de juridische gevolgen van een CAO onder het arbeidsrecht, dat een uitsluitend federale bevoegdheid is.

Werkgelegenheidsakkoord – Op 9 november zaten de Vlaamse regering en de sociale partners voor het eerst samen om het werkgelegenheidsakkoord 2005-2006 voor te bereiden. De regering, die voor elk van beide jaren 24 miljoen euro ter beschikking stelde, vroeg de vakbonden en de werkgevers tegen 25 november overeenstemming te zoeken over de aanwending van het geld.

Het overleg werd bezwaard door twee regeringsbeslissingen, die een uitloper waren van het werkgelegenheidsakkoord 2003-2004. Bij de opmaak van de begroting van 2005 had de regering besloten het budget voor de aanmoedigingspremies bij loopbaanonderbreking te bevriezen op 12 miljoen euro en de toegang tot de premies te versmallen. Door de bijval van de maatregel had de regering bij de aanpassing van de begroting van 2004 6 miljoen euro extra moeten vrijmaken. De beperking van het toepassingsgebied zinde de vakbonden niet. De werkgevers waren dan weer ontevreden omdat de regering de aangekondigde uitbreiding van de vrijstelling van het gewestelijke gedeelte van de onroerende voorheffing voor rechtspersonen tot eenmanszaken voor zich uit had geschoven.

Op 23 november kwamen de sociale partners overeen de twee twistpunten buiten het overleg over een nieuw werkgelegenheidsakkoord te houden. Ze werden het erover eens de beschikbare 24 miljoen euro over drie pakketten te verdelen: maatregelen om de mobiliteit op en naar de arbeidsmarkt te verbeteren; stimuli om oudere werknemers op een kwaliteitsvolle wijze langer te laten werken; initiatieven om het aantal knelpuntvacatures terug te dringen.

Op 2 december ging de Vlaamse regering akkoord met het voorstel van de sociale partners. Er werd afgesproken tegen 23 december in werkgroepen concrete maatregelen uit te werken voor elk van de drie krachtlijnen. Na een vergadering van het Vesoc (Vlaams Economisch en Sociaal Overlegcomité) op 23 december werd

gezegd dat er vooruitgang was geboekt, maar dat nog niet alle maatregelen klaar waren. Pas in januari 2005 zouden de regering en de sociale partners een nieuw werkgelegenheidsakkoord sluiten.

Arkimedes – Een besluit van 3 december gaf uitvoering aan het decreet van 19 december 2003 betreffende het activeren van risicokapitaal in Vlaanderen, het zogenaamde Arkimedes-decreet. De Vlaamse overheid gaf particulieren die intekenen op een Arkimedes-fonds een kapitaalgarantie van 100% indien het om obligaties gaat en een kapitaalgarantie van 90% plus een belastingskrediet van 8,75% indien het aandelen betreft. De Arkimedes-fondsen investeren het bijeengebrachte geld in erkende investeringsvennootschappen (Arkiv's) die op hun beurt investeren in KMO's. De investeringsvennootschappen moeten uit eigen middelen eenzelfde bedrag inbrengen als datgene dat ze van Arkimedes hebben ontvangen. In 2005 zouden particulieren kunnen intekenen op het eerste door de overheid erkende Arkimedes-fonds.

E. Infrastructuur en mobiliteit

Luchthaven Zaventem – Na de mislukking van de onderhandelingen over de uitbreiding van het koerierbedrijf DHL op de luchthaven van Zaventem,³⁶ werd de sociaal-economische ontwikkeling van de luchthavenregio een prioriteit van de Vlaamse regering.

Op 27 oktober zei minister-president Leterme dat de Vlaamse overheid geen participatie zou nemen in luchthavenuitbater BIAC, waarin de federale regering haar meerderheidsbelang van de hand zou doen. Leterme zei dat de impact van een Vlaamse participatie gering zou zijn. Minister van Openbare Werken Peeters had eerder (*De Tijd*, 8 oktober) gezegd voorstander te zijn van een participatie van de Vlaamse overheid in BIAC.

Op 29 oktober richtte de Vlaamse regering een task force en een werkgroep op voor de luchthavenregio. Lodewijk De Witte, de gouverneur van Vlaams-Brabant, coördineerde de werkgroep van alle betrokken diensten en administraties. Hugo Van Bever, de gewezen directeur-generaal van de GOM Vlaams-Brabant, leidde de task force met de kabinetsmedewerkers. De werkgroep en de task force zouden op korte termijn de krachtlijnen van een strategisch plan moeten opstellen en die nadien nader uitwerken.

Op 10 december stelde de Vlaamse regering het strategisch actieplan voor de reconversie en tewerkstelling (Start) van de luchthavenregio voor. Binnen het jaar zou er een strategische visie worden uitgewerkt voor de volgende 10 tot 15 jaar, die samen met de nieuwe milieuvergunning voor BIAC³⁷ een stabiel en rechtszeker kader zou moeten creëren. Aan de noordelijke kant van de luchthaven zou de ontsluiting via de weg verbeterd worden door een verbinding met de E19 naar

36. *Ibidem*, pp. 172-182.

37. *Ibidem*, p. 217.

Bart Haeck en Mark Deweerdt

Brucargo. In Meise, Vilvoorde, Machelen en Zaventem zouden vijf bedrijventerreinen worden vrijgemaakt. Het werkgelegenheidsbeleid zou meer aandacht hebben voor Vlaams-Brabant, door meer instructeurs 'Nederlands op de werkvloer' ter beschikking te stellen en door de oprichting van een regionaal technologisch centrum dat scholen toegang geeft tot hoogtechnologische apparatuur. Het Start-plan nam ook het Diabolo-project van de federale overheid mee, voor een directe spoorverbinding van de luchthaven naar Leuven en Antwerpen.

Scheldeverdieping – De Vlaams-Nederlandse projectgroep ProSes stelde op 13 september het rapport voor dat de Belgische en Nederlandse overheid hadden besteld over de veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid van het Schelde-estuarium. Uit de studie bleek dat de verdieping van de Westerschelde van 11,6 tot 13,1 meter rendabel is voor de haven van Antwerpen, het natuurbehoud niet in de weg staat en geen veiligheidsrisico's inhoudt. De conclusies van ProSes werden goedgekeurd door de Technische Scheldec commissie, waarin Belgische en Nederlandse ambtenaren zitting hadden.

Minister van Openbare Werken Peeters overlegde op 4 oktober met de Nederlandse staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, Melanie Schultz van Haegen, en de Nederlandse minister van Landbouw en Natuur, Cees Veerman. Ze spraken af tegen december een politieke beslissing over de ontwikkeling van het Schelde-estuarium te nemen.

Op 30 november sloten de Vlaamse en de Nederlandse regering een akkoord over de 'Ontwikkelingsschets 2010' voor het Scheldebekken. De werken voor de verdieping van de Westerschelde zouden in 2007 beginnen. Naast het uitdiepen van de vaargeul had het akkoord betrekking op het natuurbehoud in het Schelde-estuarium en de bescherming tegen overstromingen. Over de financiering waren de beide regeringen het nog niet eens. Ze zouden het akkoord tegen half december bekrachtigen en tegen dan overeenstemming over de kostenverdeling trachten te vinden.

Op 9 december werd bekend dat de Nederlandse regering ermee dreigde de Scheldeverdieping te vertragen indien België zijn verplichtingen over de aanleg van een hogesnelheidsspoorlijn tussen België en Nederland niet zou nakomen. Johan Vande Lanotte, de federale minister van Overheidsbedrijven, noemde de Nederlandse eis onredelijk en zonder juridische grondslag.

De Vlaamse regering stemde op 17 december in met de 'Ontwikkelingsschets 2010' voor het Scheldebekken. Minister-president Leterme zei op 21 december dat zijn Nederlandse ambtgenoot Jan Peter Balkenende hem garanties had gegeven dat Nederland de afspraken over de Westerschelde zou nakomen. Het zou nog duren tot 11 maart 2005 vooraleer er een definitief akkoord was over de Scheldeverdieping.

Deurne – De Vlaamse regering maakte op 9 november bekend dat ze exclusieve onderhandelingen zou beginnen met het consortium AIM-Flying Service-VLM-Bosal-Exmar over de oprichting van een privaat-publieke vennootschap die de zakenluchthaven van Deurne zou ontwikkelen en exploiteren. Naast het Vlaamse

Gewest en het privé-consortium zouden het Antwerps Havenbedrijf, de Hoge Raad voor Diamant en de GOM-Antwerpen in de vennootschap participeren.

Deurganckdok – De Vlaamse regering verleende op 12 november de laatste vier stedenbouwkundige vergunningen voor de aanleg van het Deurganckdok, conform het zogenaamde Nooddecreet van 14 december 2001 dat afwijkingen van het gewestplan mogelijk maakte. Het Vlaams Parlement bekrachtigde de vergunningen bij decreet van 17 december 2004 (B.S. 20 december 2004).

F. Milieubeleid en ruimtelijke ordening

Mestbeleid – Uit cijfers van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), die *De Tijd* op 4 augustus publiceerde, bleek dat de nitraatvervuiling van het oppervlaktewater voor het eerst sinds 1999 weer was gestegen. In de winter 2003-2004 was in 44% van de meetpunten een overschrijding van de nitraatnorm vastgesteld, tegenover nog 59% in 1999-2000 en maar 30% in 2002-2003. Volgens minister van Leefmilieu Peeters was de uitzonderlijke droogte in de zomer en het najaar van 2003 mee verantwoordelijk voor de stijging. Door de droogte groeiden planten trager en namen ze minder stikstof op; de opgestapelde nitraten kwamen tijdens de natte winter in het oppervlaktewater terecht.

Op 23 augustus schreef *De Tijd* dat uit de resultaten van de eerste bemonstering van het uitgebreide grondwatermeetnet bleek dat in 682 (36%) van de 1.903 meetpunten de Europese nitraatnorm van 50 mg/l overschreden werd.

Uit het Voortgangsrapport van de Mestbank (29 oktober) bleek dat het mestoverschot in vijf jaar fors was gedaald. Het teveel aan fosfaten in de grond bedroeg in 2003 nog maar 6 miljoen kilogram, tegenover 35 miljoen kilogram in 1999. Het teveel aan nitraten verminderde in dezelfde periode van 56 miljoen naar 21 miljoen kilogram.

In 2004 beslisten 246 veehouders hun varkens-, rund-, of pluimveebedrijf stop te zetten in ruil voor een vergoeding. Het was het vierde en laatste jaar waarin een 'stopzettingsvergoeding' kon worden verkregen. De toenmalige minister van Landbouw, Vera Dua, had de 'warme sanering' in 2001 op de rails gezet voor varkenshouders. Sinds 2003 konden ook rund- en pluimveehouders van de regeling gebruik maken. De regering-Leterme besliste de regeling niet te verlengen. Met de stopzettingsregeling hebben in 2001-2004 meer dan 2.000 Vlaamse veehouders hun bedrijf vrijwillig afgebouwd.

Minister van Leefmilieu Peeters zei in een interview met *De Tijd* (27 augustus) dat de Vlaamse overheid niet langer op grote schaal bos zou aankopen, noch grond voor de aanplanting van nieuwe bossen. Hij schaarde zich wel achter het engagement van de Vlaamse regering het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen uit te voeren. Volgens het RSV moet er in de periode 1997-2007 op de gewestplannen supplementair 10.000 hectare bos worden ingekleurd. De verklaring van Peeters lokte scherpe kritiek uit van de groenen, maar ook van de socialisten. SP.A-voorzitter Stevaert zei in *Het Nieuwsblad* (28 augustus) dat het budget voor de aan-

Bart Haeck en Mark Deweerdt

koop van bossen op het bestaande niveau moest blijven. Minister-president Leterm zei in dezelfde krant dat Peeters “voor zijn beurt gesproken” en een “beginnersfout” gemaakt had. Bij de opmaak van de begroting van 2005 werd het budget voor de aankoop van bos- en natuurgebied met 8,5 miljoen euro verminderd.

Bouwmisdrijven – Het Arbitragehof noemde op 22 juli, in antwoord op prejudiciële vragen, enkele onderdelen van het decreet van 4 juni 2003 over de verjaring van bouwmisdrijven ongrondwettig. Het decreet voerde de strafrechtelijke verjaring in van bouwmisdrijven, behalve voor zware bouwmisdrijven, en verplicht de rechter bij de bestraffing van bouwmisdrijven die vóór 1 mei 2000 werden begaan, het advies te volgen van de Hoge Raad voor het Herstelbeleid. Het decreet voerde voor die laatste misdrijven ook een nieuwe herstelmaterieel in: de betaling van de meerwaarde die een gebouw door illegale werken heeft gekregen.

Volgens het Arbitragehof waren twee soorten zware bouwmisdrijven in het decreet te vaag omschreven om aan het wettigheidsbeginsel te kunnen voldoen, namelijk misdrijven die “onaanvaardbare stedenbouwkundige hinder voor de omwonenden” veroorzaken en misdrijven die een “ernstige inbreuk vormen op de essentiële bestemmingsvoorschriften”. Dat de Hoge Raad voor het Herstelbeleid alleen voor misdrijven die gepleegd werden vóór 1 mei 2000 bindend advies kon geven, strookte volgens het Arbitragehof niet met het gelijkheidsbeginsel. Ook de regel dat alleen voor die ‘oudere’ misdrijven een meerwaardebetaling kan worden opgelegd, was volgens het grondwettelijk hof strijdig met het gelijkheidsbeginsel.

Het arrest veroorzaakte verwarring in de gerechtelijke wereld. Minister Van Mechelen stelde een aanpassing van het decreet in het vooruitzicht, maar in een arrest van 19 januari 2005 zou het Arbitragehof zelf de rechtszekerheid herstellen door de verjaringsregel uit te breiden tot alle bouwmisdrijven, met uitzondering van deze in kwetsbare gebieden.

Overigens was de Hoge Raad voor het Herstelbeleid, ondanks een andersluidende aankondiging, eind 2004 nog niet opgericht.

G. Welzijn

Op 24 juni deelde het Vlaams Welzijnsverbond mee dat het de Vlaamse regering en het Vlaams Fonds voor de Integratie van Personen met een Handicap zou dagvaarden indien het Fonds de achterstallige uitkeringen aan de gehandicapteninstellingen over 2001 niet vóór 1 juli zou hebben betaald. Het ging om een bedrag van 9 miljoen euro. Volgens het Welzijnsverbond hadden de instellingen in totaal nog 61,7 miljoen euro tegoed.

Op 7 juli deelde Guy Abrahams, de voorzitter van de raad van bestuur van het Vlaams Fonds, mee dat er in 2004 24,5 miljoen euro te kort zou zijn om de achterstallige rekeningen van de gehandicapteninstellingen aan te zuiveren en 10,5 miljoen euro te weinig om aan alle aanvragen voor hulpmiddelen te voldoen. Om in

2005 aan alle verplichtingen te voldoen, was 35 miljoen euro extra nodig voor de gehandicapteninstellingen en 15 miljoen euro voor hulpmiddelen.

Tijdens het begrotingsconclaaf maakte de Vlaamse regering, zoals gemeld, voor 2004 42,6 miljoen extra vrij voor de gehandicaptensector. In de begroting van 2005 werden de kredieten voor de gehandicaptenzorg met nog eens 88,8 miljoen euro verhoogd. Minister van Welzijn Vervotte erkende dat het extra geld niet zou volstaan om de meerjarenplanning te volgen. In 2005 zouden er in de residentiële sector 395 plaatsen bijkomen in plaats van de geplande 550, in de ambulante sector 512 in plaats van 631.

H. Media

De Vlaamse Media Maatschappij (VMMa), de groep boven de televisiezenders VTM, Kanaal 2, JIM TV en de radiozender Q-Music, maakte op 14 juli bekend dat ze een klacht zou indienen bij de Europese Commissie wegens het verlenen van onrechtmatige overheidssteun aan de openbare omroep VRT. Het feit dat de openbare omroep tijdens de zomermaanden tijdelijk de aparte sportzender Sporza verzorgde, bewees volgens de VMMa dat de VRT meer overheidsmiddelen kreeg dan nodig was voor het uitvoeren van haar decretaal omschreven opdracht.

Nog in de zomer verenigden de Vlaamse commerciële zenders zich in de Private Omroep Federatie (POF). Hun samenwerking was gegroeid uit het protest tegen Sporza. Op 14 oktober lekte een ontwerpnota van de POF uit waarin werd gepleit voor een volledig reclame- en sponsorvrije VRT. SBS Belgium, de eigenaar van VT4, zei dat de tekst niet het standpunt van de POF weergaf en stapte uit ongehoogen over het voorval uit de federatie.

I. Varia

Waterbeleid – De Vlaamse regering keurde op 17 september een plan goed over de reorganisatie van de watersector. Het voorzag in de omvorming van de afvalwaterheffing in een vergoeding voor de kosten van de afvalwaterzuivering. Door de inning van de vergoeding toe te vertrouwen aan de drinkwatermaatschappijen, kon de BTW van 21 tot 6% verlaagd worden en een oplossing worden gegeven aan een conflict met de federale overheid. De NV Aquafin, die instaat voor de afvalwaterzuivering, had sinds haar oprichting 6% BTW aangerekend aan de Vlaamse overheid, maar volgens het federale ministerie van Financiën was het tarief van 21% van toepassing. Aquafin en de Vlaamse regering betwistten dat.³⁸ Door de nieuwe regeling zouden bedrijven de afvalwaterzuiveringskosten opnieuw fiscaal kunnen aftrekken. Bij de hervorming van de vennootschapsbelasting, in 2002, had het federale parlement de fiscale aftrekbaarheid van

38. Zie M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2002, *Res Publica*, 2003, 2-3, pp. 438-439.

gewestbelastingen geschrapt; de Vlaamse regering had als reactie daarop de afvalwaterheffing voor de textiel- en de textielverzorgingssector tijdelijk verlaagd.³⁹ Een ander gevolg van de maatregel was dat particulieren en bedrijven nog maar één factuur zouden krijgen voor zowel het drinkwaterverbruik als de afvalwaterzuivering.

In het plan stond voorts dat de Vlaamse regering het geschil met de Europese Commissie over de verenigbaarheid met het gemeenschapsrecht van het statuut van de NV Aquafin, die deels in handen van de Vlaamse overheid, deels in handen van de particuliere sector was, zou trachten op te lossen door een nieuw beheerscontract te sluiten met Aquafin. In het beheerscontract zou het ondernemingsrisico bij het bedrijf worden gelegd. De Vlaamse Milieumaatschappij zou toezien op het ecologische resultaat van de waterzuivering en op de economische performantie van Aquafin.

De Vlaamse regering besliste voorts de verkoop van haar participatie in de Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening (VMW) aan te grijpen om de structuur van de drinkwatervoorziening in Vlaanderen te versterken. Aan de Participatiemaatschappij Vlaanderen werd de opdracht gegeven een voorstel uit te werken waarin de beide overblijvende biedende consortia, Händel (TMVW, IMVW en Interelectra) enerzijds en de VMW zelf en Pidpa anderzijds, samen de participatie van de Vlaamse overheid zouden overnemen. Een en ander zou de versnippering van de drinkwaterdistributie moeten beperken en moeten resulteren in een grotere efficiëntie en een lagere drinkwaterprijs.

De reorganisatie van de watersector werd juridisch geregeld in het programmadecreet van 24 december 2004 (B.S. 31 december 2004) en ging in op 1 januari 2005.

Eind november werd bekend dat de Vlaamse overheid haar participatie in de VMW voor 120 miljoen euro zou verkopen aan de drinkwatermaatschappij, maar haar stichtersaandeel zou behouden en in de raad van bestuur vertegenwoordigd zou blijven. De VMW zou haar kapitaal openstellen voor de andere actoren, zodat er in Vlaanderen vier drinkwaterverzorgingsgebieden zou worden gevormd. In Limburg zou de VMW een samenwerkingsverband sluiten met Interaqua, een dochter van Interelectra, in West- en Oost-Vlaanderen met TMVW, WVEM en IMVW, in Antwerpen met Pidpa en in Vlaams-Brabant met Riobra.

Groene stroom – Het programmadecreet van 24 december 2004 maakte, door de schrapping van een artikel in het Elektriciteitsdecreet van 17 juli 2000, met ingang van 1 januari 2005 een einde aan de gratis verdeling van groene stroom. Minister van Energie Kris Peeters zei dat de maatregel nodig was om een veroordeling door het Europees Hof van Justitie te ontlopen.

De Raad van State had op 12 januari het besluit van de Vlaamse regering van 4 april 2003 geschorst dat de gratis distributie beperkte tot groene stroom die in Vlaanderen was opgewekt. Een nieuw besluit van 5 maart 2004 beperkte de

39. Zie M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2002, *Res Publica*, 2003, 2-3, pp. 238-239.

kosteloze distributie tot in België opgewekte groene stroom. Op 1 april stuurde de Europese Commissie een tweede waarschuwing tegen de discriminatie door de Vlaamse regering van buitenlandse groene stroom. Minister van Energie Gilbert Bossuyt (SP.A) zei in een reactie dat hij de gratis distributie zou afschaffen, maar regeringspartij Groen! zei dat ze het ontwerpbesluit daarover zou tegenhouden. Bossuyt maakte op 13 april bekend dat een werkgroep met vertegenwoordigers van de Belgische energiesector en van zijn kabinet op zoek zou gaan naar alternatieve subsidies. Zolang die niet gevonden waren, zou de distributie van groene stroom gratis blijven. De regering-Leterme kwam op 30 september van die toezegging terug en besliste een einde te maken aan de gratis verdeling van groene stroom.

Inburgering – Minister van Inburgering Marino Keulen erkende bij besluit van 13 augustus het Brussels Onthaalbureau Nieuwkomers als achtste en laatste onthaalbureau voor inburgering. Eerder waren bij besluiten van 11 juni zeven onthaalbureaus erkend, een voor elk van de vijf provincies en telkens één voor de steden Antwerpen en Gent. Nieuwkomers worden bij hun inschrijving in het bevolkingsregister verwezen naar een onthaalbureau, dat nagaat of lessen Nederlands, maatschappelijke oriëntatie en/of begeleiding voor de arbeidsmarkt nodig zijn. Om die taken uit te voeren, werken de acht onthaalbureaus samen met de gemeenten, de Huizen van het Nederlands, de VDAB en de reguliere onderwijsinstellingen.

Op 2 december werd bekend dat de administratie 125 dossiers van nieuwkomers die het verplichte inburgeringstraject niet volgden, naar het parket had gestuurd. Het ging om mensen die zich binnen drie maanden na hun inschrijving in het bevolkingsregister niet bij een onthaalbureau hadden aangemeld of meer dan drie keer onwettig afwezig waren geweest op een opleidingscursus.

Vlaamse Huisvestingsmaatschappij – De Raad van State vernietigde op 21 juni de beslissing van 4 april 2003 van toenmalig minister van Huisvesting Jaak Gabriëls (VLD) de schorsing te verlengen van Paul Michel, het hoofd van de inspectiediensten van de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (VHM). Hij was door de raad van bestuur met ingang van 13 november 2003 voor zes maanden geschorst na een reeks echte en vermeende onthullingen in *De Morgen* over wanpraktijken bij de VHM. Twee andere topambtenaren die in opspraak waren gekomen, administrateur-generaal Hubert Lyben en adjunct-administrateur-generaal Herman Rombout, hadden er na de onthullingen mee ingestemd een andere, tijdelijke opdracht te aanvaarden. Volgens de Raad van State, die de beslissing van Gabriëls al op 28 april 2003 had geschorst, hadden Gabriëls en de voorzitter van de raad van bestuur van de VHM het onpartijdigheidsbeginsel geschonden omdat ze nog voor de beslissing genomen was in de pers hadden verklaard dat Michel gestraft zou worden.

Administratieve vereenvoudiging – De Vlaamse regering besliste op 17 december met ingang van 1 januari 2005 een systeem van lichte reguleringsanalyse in te voeren door van iedere voorgenomen beslissing na te gaan wat het effect van de

Bart Haeck en Mark Deweerdt

maatregel zal zijn op zowel de klant (burger, bedrijf, ...) als op degenen die de maatregel moeten uitvoeren, toepassen en handhaven. Er kwam ook een compensatieregeling: wanneer de Vlaamse overheid door een nieuwe maatregel de administratieve lasten voor burgers of rechtspersonen verhoogde, werd ze verplicht elders administratieve lasten te verminderen.

Bijlage: samenstelling van de Vlaamse regering (Besluit van 27 juli 2004, B.S. 4 augustus 2004)

Yves Leterme (CD&V): minister-president van de Vlaamse regering en minister van Institutionele Hervormingen, Landbouw, Zeevisserij en Plattelandsbeleid

Fientje Moerman (VLD): vice-minister-president en minister van Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse Handel

Frank Vandenbroucke (SP.A): vice-minister-president en minister van Werk, Onderwijs en Vorming

Inge Vervotte (CD&V): minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Dirk Van Mechelen (VLD): minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening

Bert Anciaux (Spirit): minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel

Geert Bourgeois (N-VA): minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme

Kris Peeters (CD&V): minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur

Marino Keulen (VLD): minister van Binnenlands Bestuur, Stedenbeleid, Wonen en Inburgering

Kathleen Van Brempt (SP.A): minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen